

ICOMOS 2/2009

SUOMEN OSASTON JÄSENTIEDOTE

TIEDE JA KULTTUURIPERINTÖ

TIEDE JA KULTTUURIPERINTÖ Maunu Häyrynen	3
KULTTUURISESTI KESTÄVÄ KULTTUURIPERINTÖ Katriina Siivonen	6
RINTAMAMIESTALO KULTTUURIPERINTÖNÄ Kirsi Niukko	12
MODERNIN MAISEMA-ARKKITEHTUURIN SUOJELU RANSKASSA Hanna Sorsa	19
PIHLAVA – TEOLLISUUTTA JA HUVILAKULTTUURIA Eeva Sinerjoki	26
JÄRKI JA TUNTEET – TIETEEN JA KULTTUURIPERINNÖN SUHTEESTA Riitta Salastie	31
NOORMARKUN RUUKKI – RAKENNUSPERINTÖÄ JA PERHEYHTIÖN HISTORIAA Maarit Grahm	35
LECTIO PRECURSORIA Elisa El Harouny	41
ELISA EL HAROUNY: HISTORIALLINEN PUUKAUPUNKI SUOJELUKOhteena JA ELINYMPÄRISTÖNÄ Daniel Nagy	45
PATALAKKI JA SUOMALAISUUS Tarja Björkman	49
DEREK LINSTRUM 1923-2009 Jukka Jokilehto	52

Jäsentiedotteen 2/2009 toimitti Maunu Häyrynen.

ISSN 1237-4148

KANSIKUVA Helsingin yliopiston edeltäjän Turun Akatemian vuonna 1817 käyttöön vihityn akatemiatalon suunnitteli Carl Christoffer Gjörwell. Kalevala-aiheiset reliefit teki Erik Cainberg. Kuva: Turun yliopiston viestintä. TAITTO Reetta Amper

TIEDE JA KULTTUURIPERINTÖ

Maunu Häyrynen

Tieteen kulttuuriperintö

Tiede ja kulttuuriperintö kietoutuvat yhteen monin tavoin. Icomosin tiede ja kulttuuriperintö -teema tarkentuu tieteesen assosioituvaan kulttuuriperintöön, kuten Ulugh Beghin observatorioon, Greenwichin meridiaaniin tai Suomeenkin ulottuvaan Struven kolmiomittausketjuun. Meillä tieteen kulttuuriperinnön ydintä voisivat edustaa Engelin suunnittelemat Helsingin yliopiston astronominen observatorio ja Turun Akatemian entinen observatorio, joiden kummankin tulevasta käytöstä käydään keskustelua.

Muitakin esimerkkejä löytyy. Tieteesen liittyviä suomalaisia arvorakennuksia ovat itseoikeutetusti Turun Akatemiatalo sekä Helsingin yliopiston päärakennus ja pääkirjasto. Niiden joukkoon voi lukea myös monet modernistiset yliopistorakennukset ja kampukset. Joillekin tieteen suurmiehille on perustettu kotimuseoita, kuten taloustieteilijä Anders Chydeniuksen museo Kaarlelan pappilassa tai professori Lönnrotin vanhuudenkoti Sammatissa. Tieteesen liittyvät niin ikään tutkimusmatkailija A. E. Nordenskiöldin Alikartano ja Valion uusiin tiloihin siirretty nobelisti A. I. Virtasen työhuone. Tieteen vuosisataista kulttuuriperintöä ovat Kansalliskirjaston kirja-aarteet, yliopistomuseoiden kokoelmat ja kasvitieteelliset puutarhat. Tutkimuksen luomaa kulttuurimaisemaa edustavat Metsäntutkimuslaitoksen koeistutukset Punkaharjulla. Suomalaisen tutkimusrahoituksen perinteestä voi kertoa Kaisaniemen puisto, jossa lahjakas mutta köyhä fyysikko J. J. Nervander sai laiduntaa karjaa

henkensä pitimiksi ennen varhaista poismenoaan.

Tutkimustoiminnalla on Suomessa pitkät juuret ja kunniakas historia, johon mahtuu kansainvälisiä suursaavutuksiakin. Siihen nähden tieteesen liittyviä suojelukohteita on yllättävän vähän. Paljon myös häviää: nytkin Turussa pohditaan asuintalotonttien kaavoittamista Carl von Linnén oppilaan Pehr Kalmin Sipsalon koetilan paikalle, missä tämä viljeli Pohjois-Amerikasta tuomiaan kasveja. Ruotsissa kukkaiskuningas Linnétä muistetaan ja häneen liittyviä kohteita suojellaan. Samoin on laita keksijä Polhemin tai kemisti Berzeliuksen, Alfred Nobelistan puhumattakaan. Ehkä tutkimusta ei arvosteta vastaavasti suomalaisen kulttuurin ja historian osana, tai sitten meikäläiset tietentekijät ovat olleet kiinnostuneempia itse tutkimustyöstä kuin kulttuuriperintönsä säilyttämisestä.

Voihan olla että tieteen olennaisin perintö on nimenomaan tutkimus, joka elää julkaisuissa ja jälkipolvien työssä sittenkin kun tutkijoista ja rakennuksista aika jättää. Monumentit korvaa nimeäminen: Anders Celsiusen jäljiltä on °C-merkintä lämpömittareissa ja Wilhelm Röntgeniä muistellaan hammat irvessä. Suomalaisetkin ovat saaneet osansa kunniasta: Michiganissa kukkii yhä *Kalmia angustifolia*, avaruudessa kiitävät kilpaa asteroidit Granö ja Väisälä, alkuaineluettelossa komeilee harvinainen maametalli gadolinitum. Nervanderparalle liikenä kuoltuaan vain synkkä kadunpätkä Töölöstä.

Kulttuuriperinnön tiede

Icomosin edustama tutkimusala pohjautuu Venetsian julistuksen toiseen artiklaan, jonka mukaan ”Monumenttien konservoinnissa ja restauroinnissa on turvauduttu kaikkiin tieteen ja tekniikan haaroihin, joista voi olla apua arkkitehtuuriperinnön tutkimisessa ja säilyttämisessä.” Tutkimus näyttäytyy tässä välineellisenä keinona tunnistaa arvokas kulttuuriperintö ja suojella se oikein. Tällainen kulttuuriperinnön tutkimus on tyypillisesti soveltavaa ja vastaa sen tapaisiin kysymyksiin kuin mitä? milloin? tai miten? Soveltavaa kulttuuriperinnön tutkimusta harjoitetaan korkeakouluissa esimerkiksi arkkitehtuurihistorian, museologian tai konservointikoulutuksen yhteydessä tai ns. sektoritutkimuksena antikvaarihallinnon piirissä.

Kulttuuriperintöä koskevan perustutkimuksen pitäisi vastata edellisen lisäksi kysymykseen miksi? Tutkimuskohteeksi nousee silloin, mitä varten kulttuuriperinnöstä puhutaan ja sitä suojellaan sekä millaisia merkityksiä sille annetaan. Soveltavan ja perustutkimuksen ero on pitkälti määrittelykysymys, mutta olennaista perustutkimukselle on kyseenalaistaminen – sekä tutkittavan ilmiön että tavan jolla sitä tutkitaan ja lopulta myös johtopäätösten. Silloin ei voida ottaa annetuksi lähtökohdaksi kulttuuriperinnön itsestään selvää merkitystä tai suojelutarvetta, puhumattakaan sen institutionaalisista rajauksista, vaan näihin päädytään joko tutkimuksen kautta tai ei ollenkaan. Perus- ja soveltavaa tutkimusta ei ole hedelmällistä asettaa arvojärjestykseen, koska on olemassa erilaisia tutkimustarpeita ja mielekkäitä tapoja vastata niihin eri yhteyksissä.

Viime aikojen tiedepolitiikassa raja-aitojen yli hyppiminen on ollut muodissa, oletetaanhan uusien innovaatioiden syntyvän alati muuttuvilla raja-

pinnoilla pikemminkin kuin yksittäisten tieteenalojen luunkovissa ytimissä. Rajanylityksmania näkyy myös perus- ja soveltavan tutkimuksen yhdistelytarpeena. Vanha kliseehän on ollut perustutkimuksen tulosten juhlava laskeutuminen sfääreistä alas soveltavan tieteen ja lopulta teknisen kehittelyn hikisiin työpajoihin. Näin on tosiasiassa harvoin tapahtunut, ja nykyisin perus- ja soveltavan tutkimuksen sekä kehittelyn odotetaan etenevän pikemminkin rinta rinnan ”kolmoisieriteenä”. Tämä on mahdollista vain jos eri alojen ja sektorien tutkijat ja ajatusmallit liikkuvat ja kohtaavat toisiaan.

Kulttuuriperintö ja innovaatio

Kulttuuriperintöön liittyvä tutkimus ei osallistu innovaatiojahtiin aivan yhtä ututterasti kuin vaikkapa biotekniikka. Tämä saattaa selittää myös rahoittajien vähäisempää kiinnostusta siihen. Pitäisikö kulttuuriperinnön parissakin pyrkiä innovoimaan, ja minkälaisia innovaatioita tutkimus voisi poikia? Näkyyhän teknologinen kehitys kaiken aikaa mm. restauroinnissa ja dokumentoinnissa. Entä ns. yhteiskunnalliset innovaatiot, voisiko kulttuuriperinnön tutkimus tuottaa sellaisia? Esimerkiksi uusien medioiden tutkimus voisi luoda pohjaa uudennaisille palvelukonsepteille, jotka lisäksiivat kulttuuriperinnön saavutettavuutta kansalaisten parissa. Samalla olisi kiintoisaa seurata perustutkimuksen horisontista, miten kulttuuriperinnön luonne medioissa muuttuu.

Rutiininomaisten parannusinnovaatioiden ohella puhutaan ns. radikaaleista innovaatioista, joilla on käännteentekeviä vaikutuksia. Ne eivät aina vaadi suurten tutkimuslaitosten mahtavia puitteita – tunnettu esimerkki on erivärisiä herneitä purkkeihin lajitellut itävaltalaismunkki Mendel, jonka tut-

kimustulokset mullistivat genetiikan hänen kuolemansa jälkeen. Voisiko kulttuuriperintöön kohdistuva tutkimus tuottaa radikaalin innovaation? Onko se joskus tuottanut sellaisen? Ovathan Suomenkin kansallisen kulttuuriperinnön määrittely-yritysten tuottamat ajatusrakennelmat kiehtovia luomuksia – kuvitelluista muinaisvaltioista ja suurmieskulteista perinnesesineistön, puukaupunkien ja maise-makuvaston taksonomioihin. Ovatko ne samalla myös tieteellisiä innovaatioita?

Kaikki tutkimusalat eivät välttämättä istu innovaatiovetoisen tiedeihanteen muottiin, vaikka tiedepoliittisten linjausten perusteella näin voisi kuvitella. Jatkossakin tulee olemaan tarvetta jonkinlaiselle kulttuuriperintöä hahmottavalle ja sitä eteenpäin siirtävälle tutkimukselle, jonka perusluonteeseen innovatiivisuudella elämänti ei kuulu. Ajatusleikkinä voi kuitenkin pohdita, mikä voisi olla tutkimuskysymys joka nostaisi kulttuuriperinnön tutkimusteemana parrasvaloihin. Kulttuuriperinnön taloudellisia vaikutuksia on jo ryhdytty tutkimaan osana laajempaa ”luovaa taloutta”. Sektoritutkimus on tarttunut myös ilmaston-

muutoksen vaikutuksiin kulttuuriperinnön kannalta – olisiko tässä iskun paikka? Tai moniarvoisessa kulttuuriperinnössä, nyt kun kansallisten identiteettien uusi pohdintakierros on käynnissä monikulttuuristuvassa Euroopassa? Entä mahtaako ikärakenteen muutos länsimaissa vaikuttaa tapaan jolla niiden menneisyyttä tulkitaan?

Kulttuuriperintöön liittyvien tutkimuskysymysten kiinnostavuus määrittyy laajemmin kuin pelkästään alan omassa keskuudessa. Jatkossa tulee varmasti olemaan entistä tärkeämpää reagoida nopeasti muuttuviin tilanteisiin, mikä edellyttää sekä tutkimuksen kärjen että kulttuuriperinnön kentän jatkuvaa seurantaa. Toinen huomiota kaipaava asia on tutkimusyhteistyön laajentaminen: kulttuuriperintöönkin liittyvät ongelmat alkavat olla liian laajoja ja monimutkaisia yksittäisten tutkimusorganisaatioiden tai tieteenalojen hallittaviksi. Vaikein viimeisenä: on osattava kysyä uusia, hyviä kysymyksiä. Niitä voi esittää myös sellaisilla tutkimusaloilla joilla niitä ei odoteta. Kenties koittaa vielä päivä jolloin suomalaisen kulttuuriperinnön tutkimus saa ikioman asteroidinsa.

Kevätesikko Turun Akatemian professori Elias Tillandzin /Catalogus plantarum/ 1683. Hänen nimeään kantaa eliaksenkukka, /Tillandsia/.

KULTTUURISESTI KESTÄVÄ KULTTUURIPERINTÖ

Katriina Siivonen

Ihmiset ovat aina jossakin paikassa ja jonkin kielen maailmassa. Kulloinenkin vakituinen elinympäristö muodostaa väistämättä sen ominaisuuksien ehdoilla sellaiset puitteet elämälle, kuin se vain kykenee. Paikka voi olla tiiviisti asuttu ja sekä tavaroiden, ajatusten että ihmisten kulkureittien dynaamisessa solmukohdassa. Mutta se voi olla myös harvaan asuttu ja syrjässä sieltä, missä ihmiset, tavarat ja ajatukset vilkkaimmin kulkevat ja kohtaavat. Jokaisessa paikassa on mahdollisuuksia toimia arjen askareissa ja harjoittaa erilaisia elinkeinoja paikan luomien edellytysten mukaisesti. Sen myötä syntynyt rakennettu ympäristö ja esinemaailma luovat yhdessä luonnonympäristön kanssa omanlaisensa puitteet ihmisille. Samaten kullakin paikkakunnalla elävät muut ihmiset, toisiinsa risteävät kieliympäristöt ja yhdessä tekeminen muiden ihmisten kanssa tuovat elämysympäristöön omia piirteitään. Kulttuuri muodostuu kuitenkin koko ajan uudestaan tässä kokonaisuudessa. Kulttuuri on perimmältään kohtaamista.

Yksilöllisyyden ja yhteisyyden voima kulttuurin perusvirrassa

Kulttuurinen vuorovaikutus kohtauksilanteissa edellyttää lähtökohtaisesti kunkin ihmisen tekemiä havainnoja, jotka he ajatuksissaan tulkitsevat ja joihin he siltä pohjalta jollakin tavalla reagoivat. Tämä reagoiminen voi olla sanallista vastaamista, mutta myös toimintaa, sanattomuutta tai toiminnan puutetta. Ihminen muokkaa ymmärrystään mielen ulkoisesta maailmasta siten, että tämä maailma tulee osaksi hänen ymmärrystään. Samalla tässä vuorovaikutuksessa hänen ymmärryksensä muokkaa mielen ulkoista

maailmaa. Kyse voi silloin olla toisen ihmisen ajatuksiin vaikuttamisesta, mutta myös esimerkiksi jonkin esineen valmistamisesta, kaupan käynnistä, rakennuksen korjaamisesta, kasvin kasvattamisesta tai vaikkapa ekologisella otteella roskien lajittelemisesta. Tämä on luovuuden, mutta samalla myös muistamisen, oppimisen ja muistojen perusta. Tästä muotoutuu kulttuurin globaali perusvirta, jonka erottamattomia ominaisuuksia ovat luova muutos ja jatkuvuus. Niitä molempia on ja on ollut väistämättä joka paikassa, missä vain ihmisiä elää ja on elänyt.

Kulttuurin vuorovaikutteinen prosessi on toisaalta yksilöllinen, toisaalta globaali. Se sykkii, pulppuaa, virtaa ja hakee suvantopaikkoja koko ajan vaihtelevin rytmein. Kulttuurin yhteisyys on olemassa tässä pulppuavassa prosessissa. Yhteisyys ei siinä ole koskaan totaalista siinä mielessä, että löytyisi jokin kulttuurin osa, jonka kaikki siihen kytkeytyvät ihmiset tuntisivat, muistaisivat ja jota he toteuttaisivat samanlaisena kokonaisuutena. Mutta se on totaalista siinä mielessä, että kukaan yksilö ei voi olla siitä irrallisenä. Globaalisti yhteisessä prosessissa sekä ihmiset, heidän ajatuksensa heidän aineellisesta ja aineettomasta ympäristöstään, heidän toimensa ympäristösään että heidän aineellinen ja aineeton ympäristönsä kaikkiaan muuttuvat ja varioivat koko ajan ja väistämättömästi.

Tavanomaisuuden luova taito

Muutoksen lisäksi kulttuurissa on yleisesti nähty myös tavanomaisuutta, homogeenisuutta ja muutosta vastustavia ulottuvuuksia. Tavanomaistunut

hiljainen ja pitkälti tiedostamaton tieto voi koskea mitä tahansa kulttuurista asiaa. Se on voinut joskus jollakulla tai joillakuilla ilmentyä tietoisena puheena. Niin ei välttämättä kuitenkaan aina ole, kuten esimerkiksi monien konkreettisten, fyysisten taitojen kohdalla on usein tilanne. Taitojen lisäksi myös muunlaiset tavat voivat välittyä ihmisiltä toisille hiljaisesti. Työtapoja ja yhteisöissä toimimista opitaan sanallisesti ilmaistujen ohjeiden ja sääntöjen lisäksi havainnoimalla ja matkimalla. Tällä tavalla karttuvan hiljaisen tiedon voi kuitenkin monesti nostaa sanallisesti ilmaistulle tasolle ja puhua tietoisemmin näkyväksi.

Tavanomaistuneet kulttuuripiirteet muuntelevat ja varioivat vaisusti. Tietoisuus niistä nostaa ne helposti sanallisesti ilmaistuksi ajatuksiksi ja puheeksi. Samalla ne altistuvat luoville ratkaisuille. Tietoisuutta herättää kohtaaminen jonkin toisenlaisen ja epätavanomaisen kanssa. Taide on yksi kulttuurin käytänne, jossa tavanomaisuuksilla leikitellään ja asetetaan ne näkyviin sellaisessa valossa, jossa ne irtoavat arkisista rutiineista tietoisien havainnoinnin kohteeksi. Kuitenkin myös arjen rutiineissa itsessään on luovaa ja muuntelevaa voimaa. Esimerkiksi jokapäiväisen arkiruoan keittäminen on kekseliästä yhdistelyä, jossa käytettävissä olevien varojen ja tarjonnan mukaan rajallisista ruoka-aineista luodaan jatkuvasti uutta ja maistuvaa vaihtelua elämään, kuten Maarit Knuutila on osuvasti todennut tutkimuksessaan.

Kulttuurin tihentymä

Jokainen ihminen muodostaa elämässään oman jatkuvasti uudeksi luomansa, mutta myös ympäristöään toistavan ja muistavan osansa kulttuurin vuorovaikutteiseen prosessiin. Kun joillakin ihmisillä on keskinäisen vuorovaikutuksen kautta suhteellisen sa-

manlaiset osat globaalista kulttuurista kokonaisuudesta, on mahdollista piirtää näkyviin suhteellisen homogeeninen kulttuurinen tihentymä ja erottaa se omaksi kokonaisuudekseen. Sen rajat ovat kuitenkin aina jossain määrin häilyvät. Ihmiset voivat siirtyä tihentymästä toiseen ja he voivat kuulua yhtäaikaisesti ja peräkkäin useampaankin kulttuuriseen tihentymään. Yhdistävät, vaikkakaan eivät täysin yhteiset, muistot ja perinne ohjaavat tällaisessa yhteisessä kulttuurissa elävien kulkua ja uusien asioiden luomista samankaltaisella tavalla. Ihmisiä toisiinsa ja ympäristöönsä yhdistävä perinne on olemassa, vaikka sen olemassaolosta ei oltaisi tietoisia.

Perinnettä on jatkuvasti sosiaalisessa vuorovaikutuksessa mennyttä toistava ja luovasti uudistava kulttuurisessa prosessissa elävä aines. Perinnettä välittyy ihmisiltä toisille kulttuurisissa tihentymissä, mutta aina samalla myös globaalisti. Perinnettä tuotetaan myös koko ajan uudeksi. Monesti se käsitetään sukupolvelta toiselle siirtymiksi aineelliseksi ja aineettomiksi kulttuurisiksi piirteiksi. Nils-Arvid Bringéus näkee kuitenkin perinteen käsitteen laajemmin. Hänellä se on myös kulttuurisessa prosessissa nuoremilta vanhemmille välittyviä kulttuuripiirteitä. Lisäksi hän näkee, että perinteen välittymisen ketju voi olla hyvin lyhyt. Perinne voi välittyä yhtä lailla ajassa diakronisesti kuin yhdessä aikatasossa synkronisestikin. Nähdäkseni nämä perinteen välittymisen piirteet ovat nykyaikaa analysoitaessa yhä tärkeämpiä. Samoin jatkuvuuden ja luovuuden yhtäaikaisen läsnäolon näkeminen on nykyisin perinteen ymmärtämisessä yhä oleellisempaa.

Kulttuuri symbolisena erityisyytenä

Homogeenisen, ehkä tiedostamattoman kulttuurisen tihentymän lisäksi kulttuurit ovat olemassa myös jaettu-

na tietoisuutena omasta kulttuurisesta erityisyydestä suhteessa toisenlaiseen erityisyyteen. Kulttuureilla ajatellaan olevan niitä sisäisesti yhdistäviä kulttuuripiirteitä. Tällöin tietoisuus oman kulttuurin ominakeisuudesta on olemassa symbolisena tietona jaetusta kulttuurisesta erityisyydestä. Tätä symbolista tietoa voi pitää yllä jokin organisatorista valtaa käyttävä taho, siis esimerkiksi kansakunnan, etnisyyden, kotiseudun, intressiryhmän tai työyhteisön hengen ja ajatuksen luojat ja ylläpitäjät. Mutta symbolinen tieto elää osittain myös ilman näitä ihmisten arkisessa ajattelussa.

Tietoisuus kulttuurisesta erityisyydestä kasvaa esille vuorovaikutuksessa erilaisuutta kohdattaessa. Tätä symbolista erityisyyttä saatetaan ilmaista yksittäisillä ja selkeillä symboleilla, kuten kansallisuutta esimerkiksi lipuilla, kansallislauluilla ja kulttuuriperinnöllä. Tietyn kulttuurin erityisyys on kaikkiaan myös kokonaisuutena symbolinen tarina tämän kulttuurin ominakeisuudesta.

Kuitenkaan tällainen kulttuurin kokonaisuus ei koskaan ole täysin selkeästi erotettavista muista samoin hahmotetuista kulttuureista. Tietyn kulttuurin sisällä yhtenäisyys ei myöskään ole täydellinen. Kaikki tarinat rajallisista kulttuureista ja niitä ilmentävät symbolit ovat viime kädessä alisteisia kulttuurin globaalille vuorovaikutteiselle perusprosessille. Ne ovat sen osia. Ne ovat siten väistämättä, mahdollisista yhtenäisyyden vaatimuksista ja jähmeydestä huolimatta, perustaltaan muuntuvia ja yksilöllisyyteen asti monimuotoisia. Tällä tavalla siis myös käsitykset tietyistä kulttuureista muuntuvat, kasvavat ja tavanomaisuus hiljalleen ja jatkuvasti kulttuurin globaalissa prosessissa.

Kulttuuriperintö symbolisen kulttuurin osana

Kulttuuriperintö on yksi keskeinen kulttuurituotannon muoto kulttuurin symbolisen erityisyyden rakentamisessa. Erilaiset alueita ja kulttuurisia ryhmiä edustavat organisatoriset tahot valikoivat ja tuottavat, esittävät ja käyttävät omaa erityistä kulttuuriperintöään. Tavoitteenaan niillä on alueensa tai ryhmänsä suotuisa taloudellinen ja poliittinen kehitys kulttuuriperinnön avulla ja joukkoonsa luettavien ihmisten sitouttaminen yhteisen kulttuuriperinnön tukemaan identiteettiä. Kulttuuriperinnöksi valikoituu arvossa pidettyjä ja yhteisiksi kuvattuja kulttuuripiirteitä. Ne juurrutetaan kulttuurin ehdottomiksi arvoja tuottaviksi tekijöiksi.

Regina Bendix erottaa selkeästi toisistaan jalustalle nostetun kulttuuriperinnön (heritage), ja arkipäivän perinteen (heredity). Arkisella perinteellä hän tarkoittaa kaikkia niitä erilaisia kulttuurisia piirteitä, jotka kuuluvat jonkin ihmisryhmän elämään. Siinä on mukana sekä myönteisiä että kielteisiä piirteitä ja se on heterogeenista, tai hybridistä Bendixin termein. Siihen on siis sekoittunut kulttuuripiirteitä monista erilaisista kulttuurisista yhteyksistä. Kulttuuriperintö sen sijaan koostuu valikoiduista, arvostettavista kulttuuripiirteistä. Kulttuuriperinnön asema itsestään selvänä ja luonnollisena kulttuurinsa ilmentäjänä peittää alleen sen, että niiden taustalla aina on jokin taloudellinen tai poliittinen intressi ja voima.

Päivittäinen arkielämä on monimuotoista. Sen permimältään globaalissa kulttuurisessa vuorovaikutuksessa prosessoituvien vaihtelevien aineellisten kulttuuripiirteiden, tapojen ja tottumusten sekä arvojen ja merkitysmaailmojen runsaus luo perustan kulttuuriperinnön rakentamiselle. Kaikki

kulttuuriperinnöksi kohotettu on kulttuurisena luovuutena ja arkisen perinteen tuottamisen prosessissa joskus syntynyt. Myös erityisasemaan kohotetuksi kulttuuriperinteeksi tuotettuna nämä piirteet tulevat elämään osana vaikutuspiirinsä ihmisten arkista kulttuuria ja siinä prosessoituvaa perinnettä. Lisäksi itse tuottamisen prosessi ja siinä toimivat yksittäiset ihmiset ja organisaatiot ovat perimmältään kulttuurin perustan, globaalin vuorovaikutteisen prosessin osia.

Globaalin murroksen kulttuuriset haasteet

Nykyisen globaalin murroksen ytimenä on pidetty kulttuurista muutosta. Siinä keskeistä on siirtyminen teollisen ajan yhdenmukaisuuden tavoittelusta kohti kulttuurista heterogeenisuutta, mikä näkyy myös muutoksina talouden ja hallinnon toiminnoissa ja rakenteissa. Sen toisena elementtinä on dematerialisoituminen, jolloin tuotannossa ja kuluttamisessa yhä suurempi osuus on symboleissa ja aineettomana kulttuurina, ja materian osuus tuotteiden arvossa vastaavasti pienenee. Kolmantena tekijänä kulttuurisessa muutoksessa ovat verkostot, joissa kontaktit paikallisista globaaleihin kutoutuvat toisiinsa aiempaa moniulotteisempina ja muuntuvampina sosiaalisina rakenteina. Tällainen uusi aika-kausi on usein nimetty verkostoyhteiskunnaksi Manuel Castellsin tapaan. Tässä yhteydessä keskeiseksi on nostettu kulttuuriosaaminen, siis yhä tiiviimmin globaaleissa verkostoissa elävän heterogeenisen ja muuntuvan kulttuurin ymmärtäminen ja hallinta.

Nykyisen globaalin murroskauden kulttuurinen ydin toimii yhä enemmän kulttuurin globaalilla perustasolla vuorovaikutteisessa prosessissa yksilöiden välisessä verkostossa. Yhtenäistävät, jonkin organisatorisen valan ohjaamat symboliset merkitysjär-

jestelmät menettävät merkitystään ja heterogeenisten symbolien keskinäisen kilpailu tiivistyy. Tämän kulttuurin yksilölähtöisen, monimuotoisen ja muutoksille alttiin perustan luontainen ympäristö on yksilöllisessä arkielämässä. Se kuitenkin vahvistuu myös erilaisissa organisaatioissa ja tiivissä yhteisöissä, joissa yhtenäisyyden ja pysyvyyden tavoittelu on ollut vankempaa.

Kun kulttuuriset vuorovaikutusprosessit globalistuvat kaikilla ja kaikkialla, keskenään ennestään erilaisten symbolien kohtaaminen tihentyy. Tämän ansiosta symbolit toisaalta nousevat helpommin tavanomaisuudesta tietoisiksi, koska rinnastus erilaiseen tuo tavanomaisen näkyviin. Toisaalta symbolit muuntuvat vilkkaammin, koska kohtaamiset epätavanomaisen symbolin kanssa tihentyvät. Uudistuneet merkitykset elävät ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa tietoisina symboleina aikansa, kunnes taas pikkuhiljaa vakiintuvat ja tavanomaistuvat.

Mitä on aluekehitystyön kulttuuri?

Yksilöllinen luovuus ja laajempien kulttuuristen kokonaisuuksien hallinta ovat molemmat koko ajan läsnä sekä suomalaisessa että eurooppalaisessa kulttuurin ja alueiden kehittämisessä, mutta vaihtelevilla painoilla. Keskustelu luovuudesta on vasta viime vuosina noussut vahvaksi alueellisessa kehittämistyössä ja näyttää osittain hakevan vielä muotoaan eri tahoilla sekä puheessa että toiminnassa.

Yksilöllisyys ja vapaus on näissä yhteyksissä kuitenkin varattu yleensä taiteen ja siihen rinnastuvan kulttuurisen toiminnan ominaisuudeksi. Aluekehitystyössä keskeiset alueelliset kulttuurit nähdään pääsääntöisesti yhteisten, symbolisten, esimerkiksi kulttuuriperinnön avulla ilmaistujen kokonai-

suuksien ilmentyminä. Katsotaan, että luova, yksilöllinen taide tuo niihin eloa ja innovatiivisuutta. Arjen luova perinne ei ole näkyvissä alueiden kehittämisessä.

Minkä perinteissä ja kulttuuriperinnössä tulee kestää?

Edellä esitetyn pohjalta on siis kysyttävä, mikä kaikki on kulttuurisesti kestävä kehityksen nimissä varjeltavaa kulttuuria. Onko sitä ihmisten arkielämän perinne ja sen uutta synnyttävä monimuotoisuus, inhimillisten organisaatioiden luomat valikoituneet symboliset kulttuuriset kokonaisuudet kulttuuriperintöineen vai jotakin ja joillakin ehdoilla näistä molemmista?

Kulttuurista kestävyyttä on arvioitu esimerkiksi kulttuurin ajallisesti pitkäkestoisten ilmiöiden ja rajatun kulttuurin symbolisen omintakeisuuden saaman huomion kautta. Kun niille annetaan arvoa, keskitytään vaalimaan aineellista ja aineetonta kulttuuriperintöä, kuten esimerkiksi UNESCO:n maailmanperintökohteissa tehdään. Katriina Petrisalo näkee paikallisten pitkäkestoisten sosioekonomisten, ekologisten ja mentaalisten rakenteiden huomioon ottamisen kulttuurisen kestävyuden edellytyksiksi kulttuurimatkalukkokehittämiseksi. Jos niin ei tehdä, kohteella ei Petrisalon mukaan ole todellisia toimintaedellytyksiä paikallisen kulttuurin osana. Patrice Béghain katsoo, että kulttuuriperintö on mahdollista saada kestäväällä tavalla paikalliseksi voimavaraksi, jos suojeltavien kulttuuriperintökohteiden valikoimisessa otetaan huomioon tasa-arvoisesti sosiaalinen ja kulttuurinen monimuotoisuus. Jos kohteet valikoituvat yksipuolisesti hallitsevan sosiaaliryhmän arvojen mukaisesti ja ilman paikallistuntemusta, niiden avulla ei tueta vahvaa, alueellista yhteisyyden tunnetta.

Lähtökohtana näissä kaikissa näyttää olevan alueiden tai ihmisryhmien symbolinen kulttuurinen kokonaisuus perintöineen suojelun kohteena, vaikkakin kulttuurinen monimuotoisuus tuodaan esille myös eri sosiaaliryhmien sekä yksittäisten ihmisten ja subjektiivisten elementtien tasoisena asiana. Näissä yhteyksissä esille nostetut näkökannat ovat oleellisia ja ne tuovat symbolisista kulttuurin jäsenyyksistä esille piirteitä, joiden vaaliminen on tärkeää. Paikallinen kulttuuri ei näissä kuitenkaan tule esille kulttuurissa perustavan, arkisen, yksilöllisen, luovan ja vuorovaikutteisen prosessin kannalta.

Kulttuurista itse- ja käyttöarvona keskustellaan Kulttuurin ja kehityksen maailmankomission julkaisussa Moninaisuus luovuutemme lähteenä. Siinä kulttuurilla nähdään olevan itseisarvoa silloin, kun se ilmenee inhimillisenä kasvuna, kehityksenä ja luovuuden lähteenä. Välineellistetyn kulttuurin osoitetaan määrittävän sitä käyttävän vallan ja hallinnon kautta. Julkaisussa kyseenalaistetaan kulttuurisesti kestävä kehitys, jos se nähdään vain valmiiden, valtaan sidottujen kulttuuristen rakenteiden suojeluna. Tätä kautta tulee siis tukea sille ajatukselle, että arkielämän luovat prosessit ovat oleellisia ja jopa ensisijaisia kulttuurisesti kestävää kehitystä määrittäessä. Keskitetysti luoduilla symbolisilla kulttuurisilla kokonaisuuksilla on myös arvonsa ja ne ansaitsevat huolenpitoa, mutta niiden yhteydessä on aina muistettava tarkastella sitä, keiden etua, kulttuurisia arvoja ja merkityksiä ne välittävät ja ketkä jäävät niitä käytettäessä huomiotta. Kehitys voi olla kulttuurisesti kestävää vain, jos erilaiset ja eritaustaiset ihmiset ovat mukana tasaveroisina kulttuurin laajassa kokonaisuudessa.

Kaiken kaikkiaan arkisen kulttuurin perustava, yksittäisistä ihmisistä lähtevä, uutta luova ja globaali vuorovaihtusprosessi on edellä esitetyn perusteella ensisijainen vaalittava asia ja voimavara, kun toimitaan kulttuurisesti kestäväällä tavalla. Sen lisäksi vaalittavana on erilaisiin valittuihin arvoihin perustuvia yhteisiksi määritettyjä kulttuurisia symboleja ja rajattuja symbolisia kulttuureja. Vaalittavia arvoja voivat olla esimerkiksi oman kansan tai kotiseudun kulttuuriperinnön tuottaminen ja suojeleminen, omintakeinen alueellinen kulttuuri tai vaikkapa ekologinen kestävyys. Oleellista on, että niiden määrittämisessä, valinnassa ja niiden keskinäisten suhteiden punninnassa annetaan sija tasa-arvolle sekä yksilöistä asti moninaiselle sosiaali-

selle ja kulttuuriselle todellisuudelle. Siinä auttavat arvojen selkeä ja avoin ilmaiseminen sekä osallistavat, demokraattiset toimintamallit.

Kulttuurin välineellistäminen ja sen mahdollinen kaupallinen hyödyntäminen tuovat kulttuurisen kestävyyskriteereiksi edellä mainitun tasa-arvoisen määrittelyvallan lisäksi kulttuuripiirteiden heterogeeniseen moninaisuuteen asti ulottuvan aitouden vaatimuksen sekä oikeudet yksityisyyden suojaan ja oman, kollektiivisen kulttuurin tuottamaan taloudelliseen hyötyyn.

Dos., FT Katriina Siivonen on Turun kauppakorkeakoulussa Tulevaisuuden tutkimuskeskuksessa erikoistutkijana.

RINTAMAMIESTALO KULTTUURIPERINTÖNÄ

Kirsi Niukkan

Kulttuuriperinnöllä tarkoitetaan sukupolvelta toiselle siirtyviä kulttuurisia merkityksiä, aineettomia ja aineellisia. Niiden arvojen puntarointi jää perijöiden eli jälkipolvien tehtäväksi. Arvojen ymmärtäminen edellyttää ennen kaikkea perehtyneisyyttä kulttuuriperinnön alkuperäiseen kontekstiin. Kukin aika määrittää arvoja omista lähtökohdistaan, oman aikansa ja tavoitteidensa edellyttämällä tavalla. Sotien jälkeinen tyypitalokulttuuri on vähitellen muotoutumassa nykyhetken kulttuuriperinnöksi. Sen vuosi onkin tärkeää pohtia miten me jälkipolvet ymmärrämme ja arvotamme tätä meille siirtynyttä poikkeusajan perintöä.

Suomessa jälleenrakennuskauden tyypitaloja on vuosikymmenten aikana ruvettu kutsumaan rintamamiestaloiksi. Nimitystä ei käytetty vielä 1940 – luvun julkisissa keskusteluissa. Käsitteen julkinen käyttö on myöhempiä perua, ja siihen on aikojen kuluessa liitetty monenlaisia kollektiivisia merkityksiä. Käsite on nykyisin yleisesti käytössä myös kulttuuriympäristötyössä. Millaisia kulttuurisia merkityksiä nimitykseen kytkeytyy?

Jälleenrakennuskauden perintö elää pientalokulttuuriin liittyvissä nimityksissä syvenmällä kuin usein tulee ajatelleeksi. Pienaloista käytettyjä aikalaisnimityksiä ovat muun muassa *Ruotsin lahjatalo*, *Asevelitalo* sekä *A-talo*. Lisäksi puhuttiin *yhden ja kahden perheen taloista*, *tehdasvalmisteisesta puutalosta*, *omakotitaloista* sekä yksinkertaisesti vain *pientaloista* tai *omasta kodista*. Kaikki nämä nimitykset ovat jääneet yleiseen käyttöön, mutta saaneet aikojen kuluessa eksaktien merkitystensä ohella muitakin merkityksiä, joiden si-

sällöt ovat enemmän diskursiivisia kuin rakennustyyppejä kuvaavia. Diskursiivinen on myös nimitys *rintamamiestalo*.

Nimityksellä rintamamiestalo kuvataan nykyisin pientalokulttuuria aina 1940 – luvulta 1960 – luvulle asti. Siihen liitetään talotyyppiin, tyylin historiaan ja isänmaallisuusaatteeseen liittyvien arvojen ohella myös puutaloasumisen ekologisuuden ja nostalgian merkityksiä. Nostalgiaa representoina ilmaisuna se toimii myös asunottomyyntipalstojen myyntipuheissa. Rintamamiestalat käyvät kaupaksi erityisesti taajamissa ja kaupunkien liepeillä. Sotien jälkeen Suomessa yleistynyt väljä kaupunkiasumisen malli on myös tämän hetken tavoiteltu asumismuoto.

Nykyihmiselle jälleenrakennuskauden rakennuskulttuurista välittyvä tieto ei enää aina yllä asuttamisajan todellisuuteen. Vaikka rintamamiestalo pientalon yleisnimikkeeksi vakiintuneena on osuva ja käypä ilmaisu, se voi myös antaa puutteellisen kuvan aikakaudesta eritoten asuttamishistorian näkökulmasta katsottuna. Lisäksi sen käyttö saattaa antaa liian yhdenmukaisen kuvan jälleenrakennuskauden rakennetusta kulttuuriympäristöstä.

Jälleenrakennuskauden suunnittelijat ja suunnitteluihanteet

Sotien aikana arkkitehdit osallistuivat jälleenrakennukseen vapaaehtoisesti ja yleensä talkoilla. Työ ei ollut heille vastentahtoista. Päinvastoin he pyrkivät sinnikkäästi mukaan talkoisiin. Arkkitehti Pekka Korvenmaan mukaan arkkitehtien oli itse hankkiuduttava osaksi päätöksentekokoneistoa.

Suomen Arkkitehtiliiton aktiivinen toiminta oli syynä siihen, että arkkitehdit otettiin mukaan jälleenrakennuskauden suunnittelutehtäviin.

Jälleenrakennuskauden pientalosuunnittelua pidettiin silti joidenkin suunnittelutahojen mielestä taantumuksellisenä ja funktionalismin arvoja hyljeksimänä. Vielä 1980 – luvulla jälleenrakennuskauden pientalokulttuuria saatettiin pitää ankeana. Jälleenrakennuskauden arkkitehtien elämäntöitä kuvaavissa teoksissa harvoin näketään mainintoja pientalosuunnittelusta. Tätä aihetta on totuttu esittämään omassa kontekstissaan. Sen sijaan pientalokulttuurista puhuttaessa mainitaan mielellään suurten arkkitehtien nimiä. Jälleenrakennuskauden pientalokulttuurin ja aluesuunnittelun arvoja usein perustellaankin juuri suunnittelijoillaan.

Jälleenrakennuskaudella pientaloihanteisiin liitettiin pyrkimys kansainväliseen ja historiattomaan tyyliin ja muodon ilmaisuun. Asukkaan muotokuvaksi puolestaan määriteltiin universaali keskivertoasukas, lähinnä kaupunkilainen. Näihin ihanteisiin kytkeytyi sodanjälkeisessä Suomessa aatteisiin, asutuspolitiikkaan ja asutettavaan väestöön liittyviä merkityksiä, jotka ovat olleet luomassa nimitystä pientalokulttuurille.

Jälleenrakennuskauden yleisimmät pientalomallit

Jälleenrakennuskaudella suunniteltiin ja kehitettiin monenlaisia pientalomalleja. Jo 1920 – luvulla ”maaseudun ja kaupunkien pieneläjien” asumisen kehittämiseksi alkanut tyyppitalosuunnittelu voimistui asuntopulan vuoksi Talvisodan alettua 1939. Ny-

Ruotsin lahjatalon pihapiiri Porissa entisellä Porin kaupunkikylän alueella Pinomäessä, jonne perustettiin yli 50 pika-asutustilaa 1940 – 41.

kyisinkin vielä hyvin tunnistettu, ”le-
vytaloksikin” kutsuttu elementtitalo
Ruotsin lahjatalo suunniteltiin Suomes-
sa ja puuosat valmistettiin Ruotsissa.
Mallistoon kuului neljä erilaista talo-
tyyppiä. Hieman lähteistä riippuen
kerrotaan taloja rakennetun vuosien
1940–41 aikana ainakin 84 paikkakun-
nalle eri puolille Suomea yhteensä
noin 2000 kappaletta. Samaan aikaan
arkkitehti Alvar Aalto suunnitteli A.
Ahlströmin Varkauden talotehtailla *A-
taloja*. Muut suunnittelutahot, kuten
Suomen arkkitehtiliiton Safan Jälleen-
rakennustoimisto, suunnittelivat lu-
kuisia muita pientalomallistoja eri ti-
laajille.

Asevelitalo puolestaan liittyy Karjalan
jälleenrakennusajaksi kutsuttuun pe-
riodiin vuosina 1942–1944. Tuolloin
muun muassa arkkitehti Kaj Englund
suunnitteli tyyppitalomalleja Aseveli-
talon nimellä. Niitä rakennettiin noin
1000 kappaletta takaisin vallatun Kar-
jalan kuntiin. Rakennustyö tapahtui
rintamille perustetuilla talotehtailla.
Muualle Suomeen asevelitalojen pii-
rustuksilla suunniteltuja taloja raken-
nettiin vain muutamia. Myös yksittäi-
siä sotaesikille ja sotaorvoille sekä
-invalidille rakennettuja taloja saate-
taan kutsua asevelitaloiksi muualla
Suomessa riippumatta talotyyppistä,
sillä näitä taloja oli usein pystyttämäs-
sä paikallinen aseveljien yhdistys.
Useimmiten nimitystä asevelitalo käy-
tetään nykyisin rintamamiestalon sy-
nonymina.

Jälleenrakennuskauden kontekstiin
kiinnittyviin rakennusten nimityksiin
ovat vaikuttaneet yhtäältä *suunnittelija*
(A-talo), toisaalta *valmistuspaikka*
(Ruotsin lahjatalo) tai jokin muu tekijä,
kuten *avustusjärjestön rooli* (asevelita-
lo), *asumisen ihanteet* (oma koti) tai
suunnittelun intentiot (tyyppitalo). Ni-
mitys rintamamiestalo on puolestaan
sosiaalinen konstruktio, jonka syntyyn

on vaikuttanut muun muassa jälleen-
rakennuskauden isänmaallisuushen-
kinen, *kollektiivinen merkityksenanto*.

Jälleenrakennuskauden asutettava väestö

Rintamamiehille luvattiin jo sodan ai-
kana maata sodan päätyttyä. Vuonna
1943 valmisteltiin lakia rintamamies-
ten maansaantia varten. Lain mukai-
siksi perusteiksi määriteltiin sotilaiden
rintamalle uhraamat työ- ja opiskelu-
vuodet. Ruohonjuuritason todellisuus-
dessa maansaantia pidettiin kuitenkin
kunniavelkana isänmaata puolusta-
neille sotilaille. Siksi myös perheelli-
syyden vaatimusta pidettiin epäoi-
keudenmukaisena ehtona maan saan-
nille. Propaganda rintamamiesten
maansaannin puolesta oli voimakasta
vielä vuonna 1944, jolloin sodan lop-
puratkaisu jo alkoi olla selvä.

Vuonna 1945 säädetty maanhankinta-
laki tekikin selväksi, että rintamamies-
ten ohella muita maansaajia oli satoja-
tuhansia. Lain mukaan maan saantiin
olivat oikeutettuja rintamamiesten li-
säksi ennen kaikkea Karjalan siirtovä-
ki sekä sotainvalidit, sotaesket, sota-
orvot, maanvuokralaiset ja maata luo-
vuttaneiden tilojen vuokraviljelijät.
Lakia sovellettiin luonnollisesti kotin-
sa menettänyttä Karjalan siirtoväkeä
suosien. Rintamamiehistä tuli tahto-
mattaan siirtoväen vastapari ja Keijo
Kulha on osoittanut tutkimuksessaan
(1969), miten vastakkainasettelua pi-
dettiin yllä julkisessa keskustelussa.

Rintamamiesten maansaannin veto-
apuna toimivat aluksi paikalliset ase-
veliyhdistykset (1940–45) myöhemmin
sotaveteraani- ja rintamamiesyhdis-
tykset. Siirtoväen asuttaminen hoidet-
tiin laajan valtakunnallisen asuttamis-
organisaation kautta. Kun maanhän-
kintalaki lakkautettiin 1958, voitiin to-
deta, että kaikki siirtokarjalaiset olivat
saaneet asutustilan sijoitusalueiltaan

tai muualta tai sijoittuneet kaupunki-alueille. Rintamamiesten asuttamista ei säädelty sijoitussuunnitelman avulla ja ruohonjuuritason myönteisestä suhtautumisesta huolimatta asuttaminen aiheutti jatkuvia ongelmia.

Vuosikymmenten aikana huomio siirtoväen asuttamisesta siirtyikin vähitellen kokonaan rintamamiesten maansaantiongelmiin. Rintamamiesten asuttamiskeskustelua käytiin vielä aika ajoin 1980-luvun lopullakin, kuten Veikko Vennamo kirjoittaa teoksessaan Jälleenrakennuksen ihme (1988). Kun rintamamiesten maansaantikeskustelu 1950- ja 1960-luvuille tultaessa vakiintui julkisuudessa, vakiintui myös niin sanottu ”noppamainen 1,5-kerroksinen” talomalli. Rintamamies-taloksi mielletäänkin yleisimmin juuri tämä puolitoistakerroksinen pientalo.

Karjalaisten sopeutumisesta alettiin puhua jo 1940-luvulla. Sopeutuminen näkyi ulospäin asutusalueiden valmistumisena ja siirtoväen sijoittumisena työelämäään. Karjalaiset sijoituivatkin hyvin uusiin olosuhteisiin ja yhteiskuntaan. Nykytutkimuksen valossa he ovat myös hankkineet sosiaalista statusta ja varallisuutta keskimääräistä enemmän verrattuna muuhun suomalaiseseen väestöön

Jälleenrakennuskauden asutustoiminta ja maankäytön suunnittelu

Sisäministeriössä valmisteltu siirtokarjalaisten sijoitussuunnitelma kohdistui Etelä- ja Keski-Suomen suomenkieliseen maaseutuun. Asuttamisen alue-suunnittelusta maaseudulla vastasi Sisäministeriö *kuntatason sijoitussuunnitelmien* osalta. *Kylätason sijoitussuunnitelmat* laadittiin Karjalan luovutettujen kuntien hoitokunnissa. Hoitokunnat saivat itse tehdä ehdotuksen kyläsijoitussuunnitelmaksi kylien edustajien avustuksella. Sijoitussuunnitelmia tehtiin kylittäin, sekä koulu- ja verotus-

piireittäin, sen mukaan miten naapurussuhteet entisellä kotipaikkakunnalla olivat jäsentyneet. Tutkimuskohteeni Laatokan Karjalassa sijainneen Hiitolan pitäjän sijoitussuunnitelma käsitti sijoitusalueeksi tulleesta Satakunnasta 10 kuntaa. Kyläsuunnitelma päätettiin Hiitolan kohdalla toteuttaa koulupiireittäin, sillä Hiitolan kylät olivat maantieteellisesti hajanaisia eivätkä kaikki kyläläiset olleet tuttuja keskenään. Näin Hiitola jaettiin 13 koulupiiriin, jotka luokiteltiin sijainnin ja maan laadun perusteella. Muun muassa Porin kaupungin ja maalaiskunnan alueelle sijoitettiin kolmen koulupiiriin asukkaita. Ensimmäisen sijan sai Asemakylän koulupiiri joka sijoitettiin Porin Pinomäkeen. Toki alueille muutti myös muualta siirtoväkeä, mutta suunnitelmallinen asuttaminen kohdistui hiitolaisiin. Samoin suunniteltiin koko siirtoväen asuttaminen Maanhankintalain aikaan. Nämä päätökset jäivät voimaan ja siirtoväestä ja heidän asutuksestaan tuli osa uusien paikkakuntien kulttuuria ja rakennettua kulttuuriympäristöä.

Myös rintamamiehiä sijoitui maaseudulle, lähinnä omiin kotikuntiinsa, mutta maapulan vuoksi muuallekin. Esimerkiksi Pihtiputaan kunnan alueesta pakkolunastettiin 26 % valtiolle ja näille alueille perustettiin yli 600 tilaa, joista suurin osa eri kunnista tulleille rintamamiehille. Joskus siirtoväki ja rintamamiehet tekivät töitä samoilla raivoilla. Ensisijaisesti rintamamiehiä alettiin kuitenkin maapulan vuoksi asuttaa kaupunkeihin ja taajamiin kaavoitetuille tiiviille asuntotonttialueille.

Kaavoitustoiminta ja kaupunkisuunnittelu nauttivat jälleenrakennuskaudella suurta huomiota. Tunnetut kaava-arkkitehdit osallistuivat aluesuunnitteluun ja kaupunkien kehittämiseen aktiivisesti. Kaavoittamisesta kirjoitet-

tiin ja niistä tuli osa aikakauden kulttuuriperintöä, kuten Rovaniemen Poronsarvikaavasta. Asuntotonttien rintamamieskulttuuri sai näin kaavakeskustelujen myötä enemmän julkisuutta kuin maaseudun sijoitussuunnitelman mukaan viljelystiloilille asutettu karjalaisväestö.

Siirtokarjalaisten Sijoitussuunnitelmiin liittyvä kartta- ja muukin aineisto oli aluksi salaiseksi julistettua tietoa. Esimerkiksi Suomen Kansallisarkistossa sijaitseva siirtoväen evakuoimista ja sijoittamista koskeva kartta-aineisto kulki aiemmin nimellä ”Virolaisen salainen arkisto”. Karttojen ja aluesuunnitelmien löytäminen vaatii aikaa ja tietoa asuttamistoiminnasta. Siirtoväen sijoitussuunnitelmaan liittyvät kuntas- ja kylätason suunnitelmat si-

jaitsevat eri paikoissa, sillä niitä laativat eri henkilöt. Toisaalta siirtokarjalaiset ovat itse kirjoittaneet asuttamisajan tapahtumista. Esimerkiksi Hiitolan pitäjän asutusprosessi on tallennettu Leo Paukkusen vuonna 1993 kirjoittamaan teokseen Hiitolaiset uusille asuinsijoille.

Ennen vuotta 1940 maaseudulla rakennetuilla kulttuuriympäristöillä on oma statuksensa kulttuuriympäristötyössä. Jälleenrakennuskauden rakennusperintö ei kuitenkaan avaudu samanlaisin menetelmin kuin vanhaa rakennusperinnettä edustava maaseudun rakennuskulttuuri. Maaseudun pientalot eivät enää jälleenrakennuskaudella poikkea saman aikakauden kaupunkirakentamisesta.

Näkymä Pitkällelinjalle Porin Pinomäen pika-asutusalueella, joka perustettiin kuivatulle Lattomerensuolle.

Maaseutu yhdistetäänkin jälleenrakennuskauden arkkitehtuuriin yleensä kaupunkidiskurssin ja pientalosuunnittelun välityksellä. Maunu Häyrysen mukaan jälleenrakennuskautta esittävässä maisemakuvastodiskurssissa jälleenrakennuskauteen sitoutuvat maisemat kiinnittyivät osaksi kansallista maisemakuvastoa erityisesti teollisuusrakentamisen sekä kaupunkikeskustojen ja julkisen rakentamisen välityksellä. Keskeisiksi monumenteiksi nousivat muun muassa Alvar Aallon suunnitelmat niin Jyväskylän kaupungissa kuin Enso-Gutzeitin Sunilan tehtaillakin. Aikakauden kuvauksessa korostuu yleisesti ottaen kaupunkimaisen arjen esittäminen.

Kun jälleenrakennuskauden kaupunkisuunnittelua arvostetaan yhä kasvavassa määrin, tieto maaseudun asuttamisesta puolestaan on jo lähes kokonaan painunut taka-alalle. Ilman tietoa sijoitussuunnitelmasta ja asutuslaeista jälleenrakennuskauden kulttuuriperinnön systemaattinen tutkimus ja arvottaminen on vaikeaa. Syitä asuttamiseen liittyvän tiedon syrjäytymiseen voidaan pohtia monesta näkökulmasta. Kenties asiaan vaikuttavat jälleenrakennuskaudella ja sen jälkeenkin esiintyneet poliittiset ja ruohonjuuritason ristiriidat. Unohtamisen tarvetta on koettu niin siirtoväen kuin maanluovuttajien keskuudessa. Maitaan luovuttaneet eivät pitäneet poikkeuslakia oikeudenmukaisena. Siirtoväki puolestaan koki tulevansa hyväksytyksi uudella paikkakunnalla pitämällä matalaa profiilia. Uusien aluerajojen korostamiseen ei ollut tarvetta uutta elämäntapaa muodostettaessa. Myös sopeutumista propagoitaessa tavoitteena oli rajojen häivyttäminen ja siirtoväen sulautuminen paikalliseen väestöön tasavertaisina Suomen kansalaisina.

Siirtokarjalaisten sijoitussuunnitelman toteuttaminen ja jälleenrakennuskauden asuttamisprosessi on silti Suomen historiassa ainutkertainen maankäyttöön kohdistuva, poikkeuslakeihin perustuen, harkitusti ja organisoidusti toteutettu uudistus. Siirtoväen asuttamisen myötä suomenkielisen maaseudun rakennettu kulttuuriympäristö Etelä- ja Keski-Suomessa muuttui oleellisesti ja pysyvästi. Sijoitussuunnitelman ja maanhankintalain pohjalta tehtyjen ratkaisujen huomioiminen kulttuuriympäristötyössä olisi tärkeää jälleenrakennuskauden rakennetun ympäristön ymmärtämiseksi. Näin myös maaseudun ja kaupungin rakennusperintöä voitaisiin tutkia tasavertaisina alueina omissa historian konteksteissaan. Samoin rintamamies-talon alkuuperäiset merkitykset jäsenyisivät osaksi jälleenrakennuskaudesta tuotettua historian kertomusta. Vaikka jälleenrakennusajan asuttamiseen liittyviä päätöksiä tehtiinkin poikkeuslakien turvin, niiden seurauksena kulttuuriympäristöömme jäi pysyviä jälkiä. Jälleenrakennusajan kulttuuriperinnön arvojen ymmärtäminen ja niiden vaaliminen on jälkipolvien vastuulla.

Kirjoittaja on maisemantutkimuksen jatko-opiskelija Turun yliopistossa

Häyrynen Maunu (2005): Kuvitettu maa. Suomen kansallisen maisemakuvaston rakentuminen. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 834. Helsinki. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Kulha Keijo (1969): Karjalaisen siirtoväen asuttamisesta käyty julkinen keskustelu vuosina 1944 - 1948. Studia Historica Jyväskyläänsia VII. Jyväskylä: K.J. Gummerus Osakeyhtiö. Paukkunen Leo (1993): Hiitolaiset uusille asuinsijoille.

Raninen – Siiskonen Tarja (1999): Vieraana omalla maalla. Tutkimus karjalaisen siirtoväen

muistelukerronnasta. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Saarikangas Kirsi (2004): *Omakotitalon synty. (toim. Anna-Maija Halme) :Oma koti. Omakotiasuminen Suomessa. Suomen Kotiseutuliiton julkaisuja A:10 . Forssan Kirjapaino Oy, s. 14–23.*

Saarikangas Kirsi (2002): *Asunnon muodonmuutoksia. Puhtauden estetiikka ja sukupuoli modernissa arkkitehtuurissa. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura (SKS).Vammalan Kirjapaino Oy.*

Saarikangas Kirsi (1993): *Model Houses for Model Families. Gender, Ideology and the Mo-*

dern Dwelling The Type – planned houses of the 1940s in Finland. Studia Historica 45. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.

Waris Heikki (1952): *Siirtokarjalaisten sopeutuminen. Tutkimus Suomen karjalaisen siirtoväen sosiaalisesta sopeutumisesta. Yhteiskuntatieteellisen Korkeakoulun julkaisuja IV. Yhteiskuntatieteellinen tutkimustoimisto. Helsinki: Otava.*

Vennamo Veikko – Väisänen P.O. (1988): *Jälleenrakennuksen ihme. Suomi nousi aallonpohjasta. Helsinki: Gummerus.*

MODERNIN MAISEMA-ARKKITEHTUURIN SUOJELU RANSKASSA

Hanna Sorsa

Moderni maisema-arkkitehtuuri ja ranskalainen kulttuuriperintö ovat kulkeneet käsi kädessä vasta lyhyen matkan. Suojelutoiminta vaihtelee eri maiden välillä ja maakohtaiset käytännöt ovat hahmottumassa pikkuhiljaa. Edistystä on tehty kansallisen ja kansainvälisten suojelukäytänteiden kehittämisellä, samoin Eurooppalaisen maisemayleissopimus on pyrkinyt lisäämään maiden välistä yhteistyötä vuodesta 2004. Suomessa maisemayleissopimus otettiin käyttöön vuonna 2005, Ranskassa vuotta myöhemmin. Sopimuksen vaikutus modernin maisema-arkkitehtuurin suojelussa ei ole vakiintunut Ranskassa, mutta yhteistä tietä viittovat jo edistysaskeleet tieteellisen tutkimuksen, alueiden arvottamisen ja päätöksentekoon osallistumisen suhteen.

Moderni maisema-arkkitehtuuri osana kulttuuriperintöä

Ranskalainen kulttuuriperintö on vanhaa ja keskiaikaiset linnat tai gootikirkot on vaikea suhteuttaa samoihin suojelukäytäntöihin 1900-luvun modernin kulttuuriperinteen kanssa. Toisin sanoen modernin maisema-arkkitehtuurin suojelu ei ole kehittynyt lainkaan samalle tasolle kuin keskiajan tai monumentaaliarkkitehtuurikohteiden suojelu. Kyse on ensi kädessä modernin maisema-arkkitehtuurin arvostuksessa ja kohteiden tunnistamisessa. Talouskasvun aikana rakennetut esikaupunkialueet ovat usein saaneet leiman monotonisina betonilähiöinä, vaikka kauden aikana on toteutettu merkittäviä viheralueita varsinkin 1960-luvun ”uusissa

kaupungeissa”. Elinympäristöinä kohteet muistuttavat massarakentamisen ja modernin elämäntyylin ensiaskelista mutta myös maisema-arkkitehtuurin, maisema-arkkitehtuamman ja kaupunkisuunnittelun merkittävästä kehityksestä. Usein alueet eivät ole jääneet vaille ylläpitoa yksin itsestään, sosiaaliset ongelmat ja asukkaiden välinpitämättömyys alueen arvostuksen suhteen ovat luoneet elinympäristöjä, joissa ei ole omaa paikallisuuden tunnetta tai edes halua viihtyä siellä. Tämän huomioon ottaen modernin maisema-arkkitehtuurin suojelutoiminnassa ei ole kyse vain alueiden tunnistamisesta ja kategorisoinimisesta osaksi suojelulistaa, vaan kansalaisten ja muiden osallisten aktivoimisesta ympäristönsä kulttuuriperinnölle ja arvoille.

Ranskan modernin arkkitehtuurin suojelun voi karkeasti sanoa keskittyvän 1900-luvun alkuun ja Suur-Parisiin alueelle. Suojelutoiminta on perustunut lähinnä yksittäisten monumenttien listaamiseen tai kuntien tekemiin kartoituksiin alueiden toimivuudesta kaupunkisuunnittelun ohella. Työläisten lähiöt ja vähävaraisten asunnot eivät kuulu suojeltuihin kohteisiin, samoin on puutarhakaupunkien ja sotien välissä rakennettujen työväenluokan HBM-asuntojen laita. Tiivistäen, 1900-luvun kulttuuriperintökohteita on suojelulistalla, mutta sotien jälkeisen rakentamisen puuttuminen listalta on huomiota herättävää. Modernin maisema-arkkitehtuurin suojelu sai odottaa vuoroaan 1970-luvulle saakka.

Evry'n Les Pyramides on uusista kaupungeista huonompiolosimpia. 1990-luvulla toteutetusta terrassipuutarhahankkeesta ei näy jälkiä tänäpäivänä.

Edistysaskelia

Tärkeä etappi modernin suojelussa oli kulttuuriministeri André Malraux'n ajama lakiasetus vuonna 1962, joka mahdollisti kulttuurihistoriallisesti, arvovalisestl tai luonnonkohteiltaan arvokkaiden yksittäisten kaupunginosien suojelun. Pariisissa sijaitseva Place des Vosges'n aukio tai Versaillesin linnan puutarha kuvaavat hyvin Malraux-asetuksen toimintaa. Laajemmassa mittakaavassa modernia maisema-arkkitehtuuria lakiasetus ei ota huomioon. Sotien jälkeiset esikau-punkialueet on luokiteltu kulttuurihis-

toriallisiksi kohteiksi ainoastaan yksittäisten symbolisten monumenttien kautta, kuten modernista arkkitehtuuristaan tunnettu Eugène Beaudoin ja Marcel Lods'n työväentalo Clichyssa osoittavat. Parannusta suojelukäytäntöihin on silti tapahtumassa, esimerkiksi Pariisin lounaispuolella sijaitseva Trappes, alkujaan rautatieyrityksen työntekijöille rakennettu alue suurine puistoalueineen, on päässyt suojelulistan piiriin paikallisen asukasyhdistyksen voimin. Tavoitteena on parantaa heitteille jätetyn alueen ylläpitoa ja arvottaa se uudelleen. Yksittäiset tapaukset eivät takaa vielä modernin maisema-arkkitehtuurin suojelukriteereiden vakiintumista, mutta toki ohjaavat suojelutoimintaa uuteen suuntaan.

Vihreä kulttuuriperintö

Kulttuuriperinnön vanhahtava määritelmä uudistui Ranskassa 1960-luvulla vihreän kulttuuriperinnön ja kulttuurimaisen käsitteiden ilmestyttyä. Vihreä kulttuuriperinnön määritelmä otettiin käyttöön luonnonpuistojen suojelun yhteydessä ja määritelmä kattaa ainoastaan luonnonmaisemat ja kasvit. Tärkeässä roolissa vihreän kulttuuriperinnön suojelun kehityksessä olivat kasvien keräilijät, jotka toimivat sekä maisema-alueiden että historiallisten arvokkaiden puutarhojen suojelun ja ylläpidon puolestapuhujina. Merkityksellistä modernille maisema-arkkitehtuurille oli suojeluperiaatteiden mukautuminen tilanteeseen, joka mahdollisti yksittäisten puutarhojen kartoituksen osaksi historialliset monumentit -suojeululistaa. Vihreän kulttuuriperinnön suojelu ja ylläpito vaatii usein enemmän kuin kohteen tunnistamisen. Tai kuten ranskalainen tutkija Françoise Dubost tiivistää, kohteen ollessa osa elettyä tilaa, sen käyttötarkoitus ja elinkaaren määrittely vaikeuttaa puutarhakartoitusten tekoa. Samat kriteerien asettamiset ja oikeiden metodien valitse-

set ovat osa modernin maisema-arkkitehtuurin suojelupolitiikan ongelmaa. Jos suojelun ehdoksi valitaan pääasiallisesti alueen historiallinen arvo, erkaannutaan nopeasti esimerkiksi siirtolapuutarhojen arvottamisesta osaksi työläislähiöiden historiaa. Rajojen asettaminen edellyttää tapauskohtaista suojelukäytäntöjen uudelleenarvioimista.

1970-luvulta lähtien julkinen mielipide on alkanut vaatia suojelua elytyille, tavanomaisille elinympäristöille. Modernin maisema-arkkitehtuurin suojeluperiaatteet nojaavat erilaisten yhdistysten toimintaan suojelupolitiikan ollessa määrittelemätöntä. Esimerkiksi eri asuinalueiden kunnostamishankkeiden yhteydessä rakennusten ja alueen arvottaminen on tärkeä osa päätöksentekoa. Kyse on usein joko alueen kokonaisvaltaisesta suojelusta tai yksittäisten monumenttien lisäämisestä suojelulistalle, mikä ei takaa modernin maisema-arkkitehtuurin tarvitsemaa laaja-alaisempaa suojelukäy-

täntöä. Kulttuurihistoriallisen inventoinnin etusijassa ovat historialliset puutarhat tai merkittäviksi maisemakokonaisuuksiksi luokitellut kohteet, kuten vuodesta 1920 suojeltu Fontainebleau'n palatsin puutarha. Moderni maisema-arkkitehtuuri on ongelmallisemmassa tilassa, sillä sitä ei voi luokitella suojelulistalle merkittävän luonnonalueen nimikkeellä, eikä yksittäisten monumenttien suojeleminen ole riittävän laaja-alainen vaihtoehto.

Puutarhakartoituksista pidemmälle?

Toteutetut puutarhakartoitukset auttavat modernin maisema-arkkitehtuurin tunnistamista, vaikka eivät huomioikaan jälleenrakennuskauden kohteita. Kartoitusten monipuolisuudesta voi mainita esimerkiksi vuonna 1982 käynnistyneen valtionpolitiikan, jonka tavoitteena oli ensi kädessä esikartoittaa merkittäviä puutarhoja. Kokonaisuudessaan yli 9 000 puutarhan kartoittamisessa uutta oli puutarhojen historiallisen arvon toissi-

Le parc des Sources de la Bièvre, Saint-Quentin en Yvelines.

jaisuus. Kiinnostus puutarhojen tutkimiseen edusti useimmissa tapauksissa vain yhtä osa-aluetta paikallisen kulttuurihistorian kartoituksessa ja arvottamisessa. Esimerkiksi eläimistön ja kasvillisuuden luetteloinen lisäksi kansanmusiikki ja -tanssi, perinnetaidot sekä arkkitehtuuri kuuluivat osaksi ohjelmaa. 2000-luvulle tultaessa maisemansuojelu on laajentanut veden, ilman, melun, saasteet ja jätteet osaksi selvityksissä huomioitavia seikkoja. Ympäristöpolitiikka laajenee päivä päivältä tieteen kehityksen ja kansainvälistymisen kautta, mutta modernin maisema-arkkitehtuurin kannalta parantamista on vielä paljon. Esikuvaa näyttää vuonna 2001 aloitettu kulttuuriministeriön ohjelma uusien kaupunkien historian tutkimuksen ja kehityksen arvioimiseksi, joka on tuottanut muun muassa Internet-sivustot aiheeseen liittyvästä kirjallisuudesta ja tutkimustuloksista.

Puutarhakaupungeista uusiin kaupunkeihin

Moderni maisema-arkkitehtuuri keskittyy Ranskassa vuosina 1945–1975 vaikuttaneen talouskasvun aikaan. Ratkaisua sotien jälkeiseen asutukseen etsittiin jo 1930-luvulla käynnistystä suurlähiöpolitiikasta ja 1960-luvulla siirryttäessä uusista kaupungeista. Kumpikin rakennuspolitiikka on vastaanottanut paljon kritiikkiä, suurlähiöistä mainittakoon esimerkiksi 10 000 asunnon suurprojekti Sarcelles (1955–1970), jota on kritisoitu erityisesti huonojen liikenneyhteyksien, halvan rakentamisen ja arkkitehtuurisen monotonisuuden vuoksi. Dramaattisimpia ratkaisuja suurlähiöiden parantamiseksi on etsitty lähiöiden purkamisista, esimerkkinä vuonna 2007 räjäytetty ABC-torni Vitry-sur-

Seinässä. Suurlähiöpolitiikka päättyi *ville nouvelle* -politiikan käynnistyttyä vuonna 1965. Näitä uusia kaupunkia on toteutettu Pariisin suuralueella viidessä eri asumiskeskittymässä, joista Saint-Quentin en Yvelines on lähtenyt parhaiten käyntiin. Evry, Cergy ja Marne-la-Vallée sekä Pariisin ulkopuolella Marseillesin länsipuolella Etang de Berre ja Lyonin eteläpuolella rakennettu Isle d'Abeau yrittävät osaltaan lisätä kaupunkien vetovoimaa vaihtelevalla menestyksellä esimerkiksi yliopisto- tai suuryrityskeskittymien avulla.

Talouskasvun aikana rakennetut esikaupunkialueet eivät ole vertailtavissa tasapuolisesti keskenään, sillä suurin osa suurlähiöistä ja uusista kaupungeista ovat muodostuneet "nukkumälähiöiksi". Vertailukohteita ranskalaisille uusille kaupungeille voi etsiä englantilaisista *new towns* tai amerikkalaisista *new communities* -taajamista. Esimerkiksi Saint-Quentin en Yvelines vastaa Lontoon ja Birminghamin välissä sijaitsevan Milton Keynes -kaupungin versiota keskuspuiston ja kauppakeskuksen risteytuksesta. Viimeksi mainitut asuinkeksitymät tulevat paremmin toimeen, mutta kaupungin paikallinen identiteetti on heikko toisin kuin esimerkiksi huonosta maineestaan tunnetussa Évryssa, jossa asukkaat ovat muodostaneet kiinteän naapuruston. Tiivistäen, esikaupunkialueiden imago ei tänä päivänä juurikaan vastaa hyvän asumisympäristön kuvaa ja kaupunkirakenteesta löytyy paljon parantamista. Jälleenrakennuskauden kohteissa on silti paljon tarkastelemisen arvoista.

Viheralueet osana kaupunkikuvaa

Ottaen huomioon jälleenrakennuskauteen vaikuttaneiden kaupunkisuunnitteluteorioiden ideat hyvästä elinympäristöstä, uusien kaupunkien painottaminen puutarha- ja puistoalueisiin

ⁱ *Les villes nouvelles françaises, ministère de la culture, www.villes-nouvelles.equipement.gouv.fr/.*

kaupunkikuvassa ei yllätä. Kaikissa uusissa kaupungeissa viheralueet eivät ole muodostuneet osaksi paikallisten kaupunkikuvaa, mutta esimerkiksi Saint-Quentin en Yvelinesissa melkein puolet alueen 6 919 hehtaaria on puistoaluetta, joka on suunniteltu kaupunkilaisten vapaaseen käyttöön. Osana toimivaa kaupunkitilaa niiden säännöllinen uudelleenarvottaminen on tarpeen viheralueiden kunnon ja käyttötarkoituksen tarkastamiseksi. Ranskassa keskustelun alla on myös pidetty tabuna puistojen osittaista hävittämistä osana alueiden kehittämiss Hankkeita. Vapaana alueena toimivan joutomaan tai päinvastaisesti toiminnaltaan ohjatun puistoalueen sopivuus kaupunkirakenteeseen on tapauskohtaisesta. Toisaalta uudet kaupungit ovat usein suorassa yhteydessä luonnonpuistoalueisiin, jolloin rakennetun maiseman ja luonnon välinen raja-maasto on häilyvä. Vaikka monen uuden kaupungin asukkaan tai vierailijan kritiikki kohdistuu uusien kaupunkien luonnottomuuteen uudelleenrakennettuna maisemana, ovat kaupungit kasvattaneet vuosittain asukaslukuaan. Esikaupunkialueiden asukaslukua eriten kasvattava väestöryhmä ovat maahanmuuttajat, mutta myös uudet työpaikat ja palvelut uusissa kaupungeissa houkuttelevat kaupunkien keskustoista lapsiperheitä kaupunkirakenteeltaan väljempään ympäristöön. Toisaalta on huomioitava, että kaupunkien kasvuvauhti ja väestömassojen liikkuminen hankaloittaa modernin maisema-arkkitehtuurin säilyttämisessä osana kaupunkikuvaa.

Modernin arvottamisesta

Viheralueiden suojelupolitiikan yli ajavat usein haasteet asutuksen tiivistämisestä, palvelujen uudistamisesta ja liikenneverkoston laajentamisesta. Kansallisten ja kansainvälisten käytäntöjen luominen viheralueiden suojelul-

le on olennaista tässä kehityksessä. Vuodesta 1995 lähtien voimassa ollut laki Barnier on yksi tärkeimmistä ympäristön- ja maisemansuojelun asetuksista. Michel Barnier painottaa maisemansuojelun olevan kaikkien vastuulla, ja valtion tehtävänä on olla mukana maiseman ja hyvän elinympäristön uudelleen arvottamisessa. Eurooppalainen maisemasopimus voi katsoa olevan samalla linjalla Barnierin kanssa, mutta todellisuudessa maisemansuojelun ulottuminen moderniin maisema-arkkitehtuuriin ei näy ministeriöiden toiminnassa. Yleisministeriön yhdeksi tehtäväksi on kirjattu modernista arkkitehtuurista tiedottaminen kansalaisille arkkitehtien sekä maisema-arkkitehtien välityksellä, toteutuneista projektista Isle d'Abeaun maisemanhoitosuunnitelma on hyvä esimerkki.

Jälleenrakentamiskauden esikaupungeilla on ennestään taisteltavaa työllisyyden minimoimisen, palvelujen ylläpitämisen sekä sosiaalisen kanssakäymisen mahdollistavien tilojen kanssa ennen viherpolitiikan tai kulttuuriperinnön arvottamista. Kulttuuriperinnön on kuitenkin huomattu lisäävän alueiden vetovoimaa ja niiden kulttuuritoimijat ovat lisänneet yleisöpalveluja asian eteenpäin viemiseksi. Esimerkiksi Saint-Quentin en Yvelinesin ekomuseo järjestää opastettuja kaupunkikävelykiertoja, joiden tavoitteena on asukkaiden kaupunkihistorian ja maiseman kehityksen ymmärtäminen. Opastettavat tutustuvat kysymysleikin avulla moderniin maisema-arkkitehtuuriin osana alueen moninaista kulttuuriperintöä. Opastetut kierrokset ja kansalaisten aktivoiva toiminta ei ole ainut modernia maisema-arkkitehtuurin ja kulttuuriperinnön esittelytapa, vaan tutkimustoiminta on tärkeä osa modernin maisema-arkkitehtuurin arvottamista.

Tutkimustyö

Esikaupunkialueet ovat olleet tutkimuskohteina jo vuosikymmeniä, mikä alkaa näkyä vähitellen niiden arvostuksessa. Tutkimustoiminnan jälleenrakennuskauden kohteista voi jakaa kahteen osa-alueeseen: suurlähiöihin ja uusiin kaupunkkeihin. Suurlähiöiden tutkimus on edistynyt viime vuosikymmenenä aiheeseen liittyvien seminaarien ja julkaisujen avulla. Lähiöiden asukkaiden mielipiteitä on kerätty lähiöiden uudelleenarvottamishankkeissa ja heitä on aktivoitu osallistumaan oman elinympäristön parantamiseen. Esimerkiksi Eyrin terassipuutarhahankkeessa asukkaita kehoitettiin parantamaan asuinympäristöään istuttamalla kasveja parveille betonisen kaupunkikuvan pehmentämiseksi. Hanke sai hyvän vastaanoton asukkaiden keskuudessa, mutta ei ole jättänyt elinympäristöön pysyvää jälkeä. Haaste tulevaisuudessa on luoda selvät säännöt alueiden uudelleen arvottamiselle, suojeluperiaatteille ja niiden jatkuvuudelle.

Uusien kaupunkien osalta tutkimusta tukevat varsinkin yliopistoissa toteutetut työryhmät, esimerkiksi Lois Vadelorge ohjaa edistyksellistä ja monialaista uusien kaupunkien -tutkimusta Versaillesin yliopistossa Saint-Quentin en Yvelinesissa. Lisäksi Versaillesin arkkitehtikoulu on kerännyt työryhmän tutkimaan uusien kaupunkien maisema-arkkitehtuurin mediakuvaa vuosina 1963–1982 ilmestyneessä *Espaces Verts* -julkaisussa. Tämän kaltaiset edistysaskeleet näyttävät kuitenkin riippuvan yksittäisistä toimijoista ja heidän voimavaroistaan. Yliopistoissa tehty tutkimus tukee osaltaan alueiden arvostuksen kehittymistä, mutta myös julkisen, kansalaisia koskevan toiminnan kehittäminen olisi tarpeen.

Julkisessa hallinnossa kulttuuriperinnön ja arkkitehtuurin osasto Ranskan kulttuuriministeriössä tarjoaa jälleen-

rakennuskauden kohteille inventointimahdollisuuden kulttuuriperinnön suojelussa. Tämä on todellisuudessa vaikeasti toteuttavissa, sillä osasto on ylikuormitettu. Ministeriö ei sivuuta kuitenkaan täysin jälleenrakennuskauden kohteita. Pariisin suuralueella kulttuuriministeriön alaisuudessa toimiva kulttuuriperinnön yleisinventoinnin yksikkö on kerännyt tutkijajoukon tekemään tietokannan suurlähiöistä, josta olisi apua sopivien tutkimusmetodien ja käytäntöjen löytämiseksi, aiheeseen liittyvän kirjallisuuden, lähteiden ja sanaston listaukseksi. Uusien kaupunkien osalta tutkimuksen hyvänä esikuvana voi pitää *Ethnologie française* -julkaisua vuodelta 2003, joka on julkaissut teemanumeron näiden kaupunkien historian tutkimuksesta jo aiemmin mainitun Vadelorgen johdolla. Tarvitaan kuitenkin vielä vuosia, jotta sekä suurlähiöt että uudet kaupungit olisi kartoitettu täysin.

Jatkossa?

Maisemansuojelun kehitys on edennyt kolmessa vaiheessa yksittäisten monumenttien suojelusta merkittävien maisema- ja viheralueiden arvottamiseen ja viimeisenä on otettu huomioon merkittävät maisemakokonaisuudet. Modernin maisema-arkkitehtuurin suojelun parantamisessa voi mainita edistysaskeleeksi vuonna 1999 käynnistetyt kaupunkiuudistusohjelmat, jonka tavoitteena oli uudelleenarvottaa eletty ympäristö ja ehdottaa parannusehdotuksia kunnille. Ohjelma perustuu 1990-luvulla aloitettuun kaupunkien suurhankkeet -projektiin. Modernin maisema-arkkitehtuurin kohteita on elävöitetty tämän yhteydessä kartoitusten ja uudelleen arviointien avulla, esimerkiksi aiemmin mainittu Coudrays-puisto uudistettiin alkuperäisen suunnitelman mukaisesti vuosina 1996–2003 tapahtuneessa kaupungin elävöittämishankkeessa. Uudistusten yhteydessä resurssien

mukaan tehty asukashaastattelut ja sosiaali- ja kulttuurihistorian kartoitukset tukevat paikallisen identiteetin määrittelyä ja takaavat näin alueiden onnistuneen uudistamisen. Viheralueiden suojelussa pelkästään niiden uudistaminen ei riitä, vaan pitkäaikainen ylläpitosuunnitelma takaa alueiden toimivuuden myös tulevana vuosikymmeninä.

Modernin maisema-arkkitehtuurin suojelupolitiikka näyttää tekevän yhä tuloaan. Jälleenrakentamiskauden kohteiden uudelleen arvottaminen on olennaista ja opettavaa tulevaisuuden kaupunkisuunnitteluhankkeille. Suurlähiöiden mittavista asuntoprojekteista ja uusien kaupunkien viheraluepolitiikan ratkaisuihin kaupunkirakenteessa voi ottaa oppia niin hyvässä kuin pahassakin. Modernin maisema-arkkitehtuurin uudelleenarvottamisen esimerkkitapaukset ohjaavat osaltaan suojelupolitiikan rajojen asettamista ja lainsäädännön muuttamista. Jatkossa arvottamisen periaatteet pitäisi listata

selvälinjaiseksi ohjelmaksi suojelukäytäntöjen vakiinnuttamiseksi. Modernin maisema-arkkitehtuurin suojelutavoitteena ei ole kyse vain viheralueiden säilyttämisestä osana kaupunkikuvaa. Tilanne kuvaa poliittisen auktoriteetin ja vallan esitettävyyden sekä alueiden imagon ongelmaa, joka on tärkeässä asemassa esimerkiksi maahanmuuttajien integroitumisessa ranskalaiseen kulttuuriin. Jälleenrakentamiskauden kohteiden uudelleenarvottamis- ja suojeluhankkeet vaativat lisää tieteellistä tutkimusta ja toimintaa oikeiden suojeluperiaatteiden vakiintumiseksi osana ranskalaisesta kulttuuriperinnön suojelua. Modernin maisema-arkkitehtuurin ollessa osa elettyä ja koettua tilaa ei suojelu ole vain esteettisten tai ekologisten arvojen takaamista, vaan kokonaisuudessaan kyse on kulttuuriperinnön ja alueen identiteetin säilyttämisestä.

Kirjoittaja on maisemantutkimuksen maisteriopiskelija Turun yliopistossa.

Saint-Quentin-en-Yvelines'ssa Denis Mondineun julkista taidetta Le Nôtre -kadulla,

PIHLAVA – TEOLLISUUTTA JA HUVILAKULTTUURIA

Eeva Sinerjoki

Halssin idyllistä asumista meren ääressä

Pihlava on tunnettu erityisesti saha- ja kuitulevyteollisuudestaan. Antti Ahlström osti siellä sijainneen sahan 1889 ja yhtiön kuitulevytehdas perustettiin 1940-luvun lopulla. Pihlavan väkiluvun kasvun vuoksi työväestölle ja virkamieskunnalle tarvittiin runsaasti asuntoja tehtaan läheisyyteen. Paikkakunnan kasvuodotukset olivat korkealla ja 1970-luvun suunnitelmissa siitä kaavailtiin Meri-Porin keskustaajamaa. Tänä päivänä Pihlava on maise-mallisesti mielenkiintoinen sekoitus vuosikymmenien toiveita ja toteutuksia. Huvila-alue Kaunismäki suunniteltiin tehtaan virkamiehistön ja johtajiston asuinalueeksi ja se on osittain hyvin säilynyt. Pihlavaa pidetäänkin yhtenä maamme parhaiten säilyneistä huvilakulttuurista kertovista kokonaisuuksista. Pihlavan saha on luokiteltu Museoviraston sahateollisuusinven-toinnissa valtakunnallisesti arvokkaaksi sahateollisuuden rakennusmuistomeriksi. Sen merkitystä lisää

sahan ympärille syntynyt laaja yhdyskunta, jonka arvokkaimpia osia ovat 1920-luvulla yhtiön rakennuttama työväenasuinalue Halssi, virkailija-alue Kaunismäki sekä osin vanhem-paa rakennuskautta edustava Kappalemaa.

Kalastajakylästä teollisuuspaikaksi

Porin nykyiseen Meri-Porin alueeseen kuuluva Pihlava oli 1800-luvun puoliväliin saakka Kokemäensaaren takamaata, jossa asui muutamia pääasiassa kalastuksesta toimeentulonsa saavia torppareita. 1850-luvulla alkoi Pihlavan Kaunismäkeen nousta porilaisten kauppaporvarien ja teollisuusmiesten rakennuttamia huviloita. Pihlavan Höyrysahan perusti Kokemäensaaren kylään Fredriksfors Ab vuonna 1875. Pihlavan luonnonedellytykset saha-toiminnalle ovat sikäli erinomaiset, että se sijaitsee kahden kilometrin päässä merenrannasta. Pihlavan sahan his-

toria nivoutuu kiinteästi sitä ympäröivän yhdyskunnan vaiheisiin.

Jo vuodesta 1876 lähtien Pihlava esiintyy sekä henki- että kirkonkirjoissa omaksi alueekseen erotettuna, kuten muutkin sahat. Pihlavan sahan osto kuului Antti Ahlströmin liiketoiminnan suureen laajentamiskauteen. Ahlströmin kuoltua vuonna 1896 Pihlavan todettiin olevan erään liikkeen uuden aikaisimmista sahoista.

Porin ympäristöön oli syntynyt sahojen ympärille levottomia ”slummialueita” 1930-luvulla. Tuolloin nousi ensimmäistä kertaa esille Porin esikauptunikysymys. Asutus levisi luonnostaan vähitellen kauemmas tehdasalueesta. Etelään tehtaasta sijainnut Kappalemaa muodostui työläisten asuinalueeksi. Anneli Karvisen tutkimuksen mukaan Pihlavan keskustan siirtyminen pois tehtaan välittömästä läheisyydestä ehkä osaltaan korostaa sitä, että tehtaan merkitys pihlavalaisten elämän ainoana keskipisteenä oli vähenemässä.

Kappalemaan säilynyttä historiaa

Suunniteltuja asuinalueita

Kaunismäellä oli aluksi työntekijöiden asuntoja. Alueen luonne alkoi muuttua 1920-luvulla. Tehtaan ylempi toimihenkilöstö ja vuonna 1944 isännöitsijä muuttivat sinne, samoin alueelle sijoittuivat virkailijakunnan harrastustoimintaan liittyvät rakennukset. Kau-

nismäkeen on vuosikymmenien kuluessa rakennettu tasaiseen tahtiin rakennuksia, joista tehdas omisti 1970-luvulla 13 kappaletta ja Rosenlew-yhtiö viisi kappaletta. Pihlavan ensimmäiset kerrostalot rakennettiin 1970-luvulla Ahlströmin ja Vuorikemian asuntoloiksi.

Halssi ja Rieskala ovat pienempiä asuinalueita, jotka sijaitsevat suhteellisen kaukana tehtaasta. Halssi on rakennettu 1920-luvun lopun noususuhdanteen aikana ja pääosa rakennuksista on tuotu sinne lakkautetuilta Haminaholman ja Kaunissaaren sahoilta. Puutalomiljöö Halssi on kokonaisuudessaan kunnostettu ja uudistettu. Sen sijainti meren rannalla mahdollistaa nykyäänkin asukkaiden veneilyn ja kalastuksen.

Rieskala syntyi 1940 – ja 1950-lukujen vaihteessa, jolloin kuitulevytehdasta rakennettiin. Alue on muita huomattavasti uudempi ja tästä syystä sitä pidettiin vielä 1970-luvulla parempana alueena. Alueen asunnoista suuri osa oli virkailijoiden asuntoja. Tänä päivänä Rieskala on rauhallinen omakotialue lähellä lukiota ja uimahallia.

Pihlava sai kasvaa melko vapaasti rönsyillen 1930-luvulle saakka. Jonkinlaista suunnitelmallisuutta Pihlavan osalle tuli Alvar Aallon vuonna 1943 valmiiksi saaman Kokemäenjokilaakson aluesuunnitelman myötä. Se oli Suomen ensimmäinen seutukaava-suunnitelma. Pihlavan yleissuunnittelulle Aalto antoi linjat, jotka alueen suunnittelua edelleen kehystävät. Kaukokatseisesti suunnitelmassa ennakoiitiin Meri-Porin asutuksen tiivistyvän juuri Pihlavan kohdalla, mikä vuoden 1970 suunnitelmassa toteutettiin. Vielä 1970-luvulla Pihlavan väkiluvun odotettiin kasvavan kolminkertaiseksi.

Pihlavaan alettiin rakentaa kuitulevytehdasta vuonna 1948. Tämän jälkeen tuli tarvetta rakentaa Kaunismäen alueelle uusia modernistisia asuntoja. Voidaan sanoa tehdasalueen pysyneen pääpiirteissään samankaltaisena aina kuitulevytehtaan tuloon saakka. Tälöin hävitettiin konttorin eteläpuolella sijainnut lautatarhan alue ja sen välitörmään läheisyyteen sijoitettiin kuitulevytehdas. Kuitulevytehtaan rakentamisen aikoihin 1940-luvun lopulla isännöitsijän hehtaarin laajuinen hedeelmä- ja marjatarha muuttui purukasojen säilytysalueeksi. Paul Olssonin tekemää suunnitelmaa tehtaan puistoalueelle ei toteutettu. 1940-luvun suurten kasvuvuosien jälkeen Pihlavasta muodostui taajaväkinen yhdyskunta Porin maalaiskuntaan.

Kaunismäki

Porin kaupungin kaavoitustoimen esityksen perusteella laadittiin maisemantutkimuksen oppiaineessa Pihlavan Kaunismäen huvila-alueesta kulttuuriympäristöselvitys. Kaunismäen alue on määritelty valtakunnallisesti arvokkaaksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi. Alueella on edelleen näkyvissä puutarha-arkkitehti Paul Olssonin suunnitelmien tyylipuhtaita piirteitä. Kohteen mielenkiintoisuutta lisää se, että tehdas toimii edelleen alkuperäisessä tarkoituksessaan ja sen yhteydessä oleva rakennuskanta asuntoineen ja puutarhoineen on hyvin säilynyt. Satakunnan Seutukaava 5:ssä vuodelta 1999 on maisemallisin ja rakennushistoriallinen/ rakennustaiteellinen perustein rajattu kolme kulttuurihistoriallisesti merkittävää aluetta: Ahlströmin virkailijatalot, Pihlavan vanha työväenasuntoalue sekä Pihlavan Halssi. Yleiskaavaan on merkitty yhteensä kymmenen suojeltavaa rakennusta.

Paul Olssonin alkuvuosikymmenien suunnittelutyöt olivat lähinnä arkkitehti-

tehtonisen tyylin ja vapaamman käsiteltävän yhdistelmiä. Myöhemmin hän ansioitui vapaamuotoisen funktionalistisen tyylin kehittäjänä. Kumpaakin tyyliisuuntaa on löydettävissä Pihlavan Kaunismäestä.

Uudempaa funktionalistista suuntausta edustavat Olssonin vuonna 1947 laatimat Ahlströmin Pihlavan tehtaan puistosuunnitelma sekä Kaunismäen alueen puutarhasuunnitelmat. Kaunismäentie 158 -162, tehtaanjohtajan asunnon ja virkailijoiden ketjutalon puutarhasuunnitelmat tehtiin. Arkkitehtonisen tyylin tapaan asuntojen hyötöpuutarhat on sijoitettu takapihoille. Asuntojen pihat jakautuvat edustuksellisiin etupihoihin ja intiimeihin, hyötöpuutarha- ja oleskelukäyttöön tarkoitettuihin takapihoihin.

Parhaiten Olssonin Kaunismäkeen suunnittelemat puutarhat ovat säilyneet johtajan asunnon, ketjutalojen ja Honkalan huvilan tonteilla. Honkala sijaitsee Pihlavan Kaunismäen huvila-alueella Kokemäenjoen rannalla. Sen rakennutti porilainen Newanderin perhe 1880-luvun alussa. Päärakennus on mäen päällä ja puutarha rajautuu joen ja Kaunismäentien väliin. Honkala on pyritty säilyttämään samanlaisena kuin se oli 1900-luvun alussa, Maire Gullichsenin lapsuudessa.

Virkamiestalot

Ahlström lakkautti omistamiaan sahoja 1920-luvun alussa. Samalla siirrettiin rakennuskantaa. Pidetään mahdollisena, että Kaunismäen mansardikattoiset virkailijatalot olisi tuotu Eurajoen Kaunissaaresta tai Merikarvian Haminaholmasta.

Nykyisin pihoilla on säilynyt osa Olssonin suunnitelmaan kuuluneista laattakivipoluista, jotka johtavat tieltä taloihin ja taloista ulkorakennuksiin sekä pihoilta toisille. Inventoinnin mu-

kaan kohde on merkittävä kulttuuri-historiallisen maisemakokonaisuuden säilymisen ja rakennustaiteellisesti arvokkaiden suojeltujen talojen sekä harvinaisten puutarhakarkulaisten vuoksi.

Pihlavan Kaunismäelle rakennetut tehtaantalon johtajan asunto ja virkailijoiden ketjutalo muodostavat nykyään yhtenäisen asunto-osakeyhtiön. Asunnot on rakennuttanut A. Ahlström Oy 1940-luvun lopulla. Johtajan asunto on rakennettu Alvar Aallon tyyppipiirustusten mukaan ja se on valmistunut vuonna 1946.

Pihlava on tunnettu erityisesti sahateollisuudestaan.

Asunnon puutarhasuunnitelmat on laatinut Paul Olsson vuosina 1947 ja 1948. Rakennuksen puutarha on toteutettu vuoden 1948 suunnitelmaa mukaillen eikä puutarhaan ole myöhemmin tehty mittavia muutoksia. Johtajan asunnon vieressä sijaitseva ketjutalo on rakennettu 1940-luvun lopulla arkkitehti O. Hammarströmin piirrosten mukaan. Puutarha on säilynyt lähes kokonaan Olssonin suunnittele-

massa asussa. Vanhempaa rakennuskantaa ketjutalon tontilla edustavat tenniskenttä ja sen reunalla oleva vanhempi kivinen terassi. Johtajan asunnon piha jakautuu asuinpihan, hyötypuutarhan ja nurmialueen muodostamaksi kokonaisuudeksi.

Tutkimus

Alvar Aallon seutukaavasuunnitelma kosketti myös Meri-Porin aluetta nostaten Pihlavan keskuspaikaksi. Vuoden 1943 suunnitelman hahmotukset nousivat 1970-luvun alun kasvun vuosina esille ja alueelle odotettiin moninkertaista väestönkasvua. Pihlavaan rakennettiin aiempien asuinalueiden lisäksi sekä matalia että korkeita kerrostaloja. Tänä päivänä kerrostalojen asukkaat eivät enää työskentele Ahlströmillä. Sahatoiminta säilyi yhtiön hallussa pisimpään ja siirtyi vuonna 2004 uusille omistajille saaden nimekseen Pihlavan Saha Oy.

Satakunnan Museo teki satakuntalaisista sahoista inventoinnin 1990-luvulla. Raportin mukaan Pihlavan vanha saha on osittain hyvin säilynyt ja sellaisena ehdottomasti säilytettävä sahateollisuuden muistomerkki. Inventoinnin mukaan Pihlavan tuotantolaitokset ja niiden yhteyteen syntynyt asutus on runsaan sadan vuoden kuluessa laajentunut huomattavaksi yhdyskunnaksi muodostaen havainnollisen pitkäikäisyyden henkilökunnan asumisolojen kehityksestä.

Erityisen hyvin vanhaa Ahlströmin henkeä kuvastaa Kaunismäen alue, josta Turun yliopiston kulttuuritutkimuskeskus on jakanut tutkimuslaitos teki 2005 kattavan puutarhainventoinnin. Puutarha-arkkitehti Paul Olssonin arkistoluettelosta selviää hänen tehneen Kaunismäen suunnitelmia etenkin kuitulevytehtaan rakentamiskaavojen 1947–48. Kappalemaan alueella

on vielä osittain näkyvissä vanhoja rakenteita ja on tänä päivänä sekoitus uutta ja vanhaa rakentamista. Rieskala ja Halssi ovat kauniita alueellisia kokonaisuuksia. Pihlavan keskusta on tyyppiesimerkki siitä, miten kaupunkisuunnittelu etenee vuosikymmenestä toiseen. Pankit ovat rakentaneet näyttävät liiketalonsa kerrostalojen ja vanhempien liikerakennusten lomaan. Yhtenäisestä ilmeestä ei voida puhua.

Leimallisesti Pihlava näyttäytyy edelleen teollisuustaaajamana. Taloudelliset ja tuotannolliset seikat ovat muuttaneet Pihlavan maisemaa ja se on tutkimuskohteena tässä mielessä kiinnostava.

Maisemantutkimus pohtii teollisuusmaisemaa ja sen ympärille syntyneitä yhdyskuntia historiallisen kehityskulun ilmentyminä. Talous- ja kaavapolitiikka, suunnitelmat ja eri aikoina syntyneet asutusratkaisut ovat muokanneet teollisuustaaajamista sen mitä ne tänä päivänä ovat. Inventoinnit ja maisemaselvitykset taas tuovat alueen ominaispiirteet esille ja tätä kautta tutkimuskohteeksi. Tutkimusaineistoa tarjoavat kirjallisuuden ja viranomaispäätösten lisäksi kartat, valokuvat, kaavapiirroksiset ja puutarhasuunnitelmat.

Pihlava edustaa tutkimuskohteena yhtä Satakunnan monipuolisimmista teollisuusyhteisöistä. Pihlava muotoutui nykyiselleen sadan vuoden aikana. Eri aikoina rakentuneet asuin ympäristöt kertovat kulttuuriperintökohteina omasta ajastaan. Sahan alue, sen vanhempi ja uudempi teollisuusrakentaminen limittyvät tuotannollisesti kokonaisuudeksi. Tuotantotoiminta vaatii rakennuksilta mukautumista. Pihlavan vanha saharakennus on 100-vuotias ja on sisätiloiltaan uudistettu, joskin ulkokuoret ovat vanhat ja pitsileikkauksilla koristetut.

Kaunismäen huvila-alue on puutarhoineen ja tenniskenttineen kuin vehreä keidas heti tehdasalueen takana. Porilaisittain Kaunismäki merkitsee edelleen yleistä asumista, johon kaikilla ei ole tänäkään päivänä mahdollisuutta. Hierarkkisesti Pihlavan alueet ovat edelleen eriarvoisia, joskin Halsin kohdalla perusparannustoiminta on uudistanut aiemman työväestöpohjaisen asukaskannan. Kappalemaan vanha idylli näkyy enää paikoitellen, uuden rakennuskannan syrjäyttäessä Pihlavan vanhinta kerrostumaa.

Pihlavassa kiehtoo erityisesti monimuotoisuus. Pientaloalueet ovat hoidettuja ja rauhallisia, kun taas kasvun vuosina rakennetut kerrostalot keräävät asukkaikseen sosiaalisen varassa eläviä. Pihlava koki alueena suuren taantuman työpaikkojen katoamisen seurauksena. Teollinen perintö tarkoittaa maisemantutkimuksen kannalta koko inhimillisen toiminnan koko kirjoa. Pihlava syntyi ja kehittyi tehtaan ympärille, sen myötävaikutuksella syntyivät koulut ja palvelut. Sopeutumisen aika alkaa silloin, kun tehtaan pillit eivät enää kosketa kuin pientä osaa pihlavalaisista.

Kirjoittaja on maisemantutkimuksen jatko-opiskelija Turun yliopistossa

Kirjallisuus :

Satakunnan Museo 1976. Karvinen, Anneli:

Pihlavan tehdasyhdyskunnan kehitys.

Sarka 1999. Satakunnan museon vuosikirja.

Liisa Nummelin: Ennen satakuntaa sahaa – nyt vain muutama jäljellä.

Sarka 1999. Satakunnan museon vuosikirja. Satakunnan rakennusperinnön hoito-projekti 1998.

Pihlavan Kaunismäki : puutarhainventoinnin loppuraportti. Turun yliopisto, 2005.

Muut lähteet: http://www.pihlavan.saha.fi/pihlavan.saha_fin.pdf 20.8.2009

JÄRKI JA TUNTEET – TIETEEN JA KULTTUURIPERINNÖN SUHTEESTA

Riitta Salastie

Perinteistä kaupunkia kuvaava suojelukäsiteistö, ts. aukio – katu – rakennus, ei sellaisenaan sovellu metsälähiöön eikä kohteen historiallisuutta tai autenttisuutta voi pitää enää suojelun lähtökohana. Ilmakuva Pihlajamäestä, Otso Pietinen, SRM.

Tutkimuksellisen otteen omaksumisesta on tullut yhä merkittävämpi osa kuva-taiteen kentällä toimimista. Voidaan esimerkiksi kirjoittaa: "taiteilija tutkii töillään sitä ja sitä ilmiötä". Myös kulttuuriperinnön eri alueilla voidaan nähdä tutkimuksen merkityksen vahvistuminen. Ei katsota vain "miltä kohde näyttää", vaan pyritään myös vastaamaan siihen miksi ja minkälaisen prosessin tuloksena jokin on sellainen kuin se on. Yhtenä esimerkkinä tutkimuksellisen otteen vahvistumisesta ovat mm. eritasoiset

rakennushistoriaselvitykset, joihin sisältyy arvottaminen. Arvot määritellään tutkimusprosessin kautta.

Arvottaminen toimintana on inventointia vaativampaa. Se edellyttää kriteeristön pohdintaa ja ainakin jonkinasteista tutkimukselle (tieteelle) ominaista analyyttistä lähestymistapaa. Arvottamisen tulisi myös olla läpinäkyvää, niin että myöhemminkin voidaan jäljittää miten on tutkittu ja arvotettu. Käsitteellistäminen ja tutkimukseen nojaavan tiedon vaatimus

luo pohjan uudentalaiselle luovuudelle, jossa vastauksia haetaan kohteen ominaispiirteistä ja historiasta käsin tutkijan subjektiivisen minän väistyessä ikään kuin taka-alalle. Kulttuuriperinnön kanssa työskentely edellyttääkin tekijältään nöyrympää asennetta kuin mihin hän normaalissa suunnittelutyössään törmää. Lähestymistapa ei kuitenkaan poista tunneaspektin merkitystä, vaan oikeastaan nostaa sen uudella, entistä merkityksellisemmällä tasolla esiin.

Tunnistamisen haaste

Rakentaminen nyky aikana koskee jo olemassa olevia ympäristöjä, niiden ylläpitoa, korjausta, muuttamista ja täydentämistä. Tämä seikan jo itsessään tulisi ohjata kulttuuriperintötyötä tutkimuksen merkitystä korostavaan suuntaan. Arvottaminen, arvojen tunnistaminen ja määrittely, se mikä kussakin kohteessa on arvokasta ja vaalimisen arvoista on yksi rakennussuojelun ja kulttuuriperinnön hoidon kaikkein keskeisimpiä työkaluja. Arvottamisen avulla määritellään paitsi kulttuuriperinnön arvot, myös lopulta sen vaalimisen tavoitteet ja metodit. Mitkä ovat ne kriteerit, joilla alueita ja rakennuksia tarkastellaan, jotka tekevät niistä arvokkaan ja jotka viime kädessä perustelevat niiden suojelun? Ellei arvoja tunnusteta, ei niitä voi vaalia eikä suojellakaan. Arvottaminen on siten keskeinen osa kaikkea kulttuuriperintötyötä. Helsingin kaupunginmuuseo: Ei tule tehdä inventointia, johon ei sisälly arvotusta. Se, että arvottaminen viime kädessä on sittenkin aina subjektiivinen näkemys tai valinta, vain korostaa tutkivan lähestymistavan merkitystä. Toisin sanoen, mielipiteenkin tulisi aina pohjautua perusteluille faktoille.

Muuttuvat arvot

Käsitykset arvoista ovat muuttuvia. Uusia asioita nousee koko ajan arvottamisen piiriin. Ymmärrys arvoista on siten suhteellista ja sidottu aikaansa. Tämä ei tarkoita sitä, ettei arvoja olisi lainkaan olemassa. Monet aikalaismielipitekin kohteena olleet rakennukset ovat ajan myötä itse tulleet uudelleen arvioinnin kohteiksi (vrt. Helsingin Citycenteristä eli nk. Makkaratalosta käyty keskustelu). Uutena alueena on noussut esiin moderni suojelu, joka lukumäärältään on moninkertainen perinteiseen verrattuna. Modernin suojelu on kompleksisempaa kuin perinteisten rakenteiden johtuen mm. käytettyjen rakenteiden ja materiaalien usein kokeellisesta luonteesta. Tämä tekee suojelukäsitteistön kehittämisen entistä haastavammaksi ja korostaa tutkimuksen merkitystä.

Pesubetonipintakin voi olla arvo. Helsingin Silta-talaki. Kuva Marina Fogdell.

Kulttuuriperinnön vaalimisen kannalta ei riitä pelkkä merkittävyyden toteaminen, tulee myös pystyä sanomaan mitä sen hoito ja vaaliminen kussakin tilanteessa konkreettisesti tarkoittaa. Aikaisemmin korostuivat rakennustaiteelliset ja kaupunkikuvalliset arvot. Nykyään ei pitäydytä enää pelkästään normatiivisiin arvoihin. Visuaalisten arvojen rinnalle ovat nousseet esiin historialliset ja säilyneisyysarvot ja ylipäänsä ajan merkityk-

sen korostaminen alkuperäisinä säilyneiden yksityiskohtien, materiaalien ja rakennusosien muodossa. Tähän liittyy materiaali tietyn aikakauden, ajan, ilmentäjänä, joka käytännön rakennussuojelutyössä edustaa vastakohtaa "idean" tai "hengen" suojelulle.

Kauneus ei ole enää keskeinen kriteeri samalla tavalla kuin aikaisemmin: mitä ylipäänsä ymmärretään vaalimisen arvoiseksi? Keskeiseksi saattavat nousta jopa kielteiseksi mielletyt arvot: lika patinan muodossa tai karheen betonipinnan viimeistelemättömyys (rakenne on modernin arkkitehtuurin ornametti!) kertoen kentän laajenemisesta ja katsantotavan muutoksista.

Oman haasteensa muodostavat rakennuksia ympäröivät miljööt ja viheralueet. Enää ei kiistellä Vanhan Tapanilan vuosisadan alun puisen asutuksen suojelun oikeutuksesta puuhuviloineen, mutta miten arvottaa alueen alkuperäistä vaatimatonta ehkä jo ränssistä piharakennuskantaa ja säilyneitä pihapiirejä perinteisine pihakasveineen – siinä tämän päivän uhanalaista ja väistyvää kulttuuriperintöä. Huomiota ansaitsisi myös modernismin viheraluekäsite, esimerkkinä monet 1950-luvun asuntoalueiden hienot metsäpuistopihat.

Tuntematon kulttuuriperintö – lähiö

Lähiöt ovat yksi esimerkki suojelukustelun kohteeksi nousseesta tuntemattomasta kulttuuriperinnöstä. Pihlajamäen 1960-luvun lähiön suojeluhanke on monella tapaa edelläkävijä sekä tutkimuksellisen otteensa että

suojeluratkaisujensa ansiosta. Inventointi- ja kaavaprosessin tuloksena syntynyt asiakirja-aineisto tarjoaa useita erilaisia näkökulmia lähiön suojelun ongelmiin. Korjausratkaisuja on jouduttu tarkastelemaan sekä käytännön ratkaisujen että teoreettista viitekehystä vasten – tuloksena kokonaan uusi metsäkaupunki-ideologiaan perustuva suojelukäsitteistö.

Ehkä vieläkin radikaalimpi on ollut Siltamäen kontaktikaupungin arvotusprosessi, jossa kohteena on 1970-luvun betonilähiö. Korjausvaihtoehtoja haettaessa on pohdittu mm. sitä, mikä merkitys ruutuelementtitalojen pesubetonijulkisivulle tulee antaa oman aikansa tuotantotavan ilmentäjänä. Tulisiko rakennusten näyttää korjausten jälkeenkin oman aikansa taloilta ja toisaalta, pitäisikö niiden näyttää siltä? Alueen strukturalistinen, toistoon perustuva rakenne, heijastuu selvityksen rakenteeseen saakka.

Arvottamisen kohteena eivät ole enää ole vain ennakko-odotustemme mukaiset "helmet" tai arvot – kyse on uudenlaisesta tavasta nähdä ja tulkita asioita. Kohde sinänsä ei ole tärkeä, vaan se merkitys jonka tutkimusprosessi siihen tuo. Tutkimus ei vain nosta esiin arvoja, se luo arvoja.

Riitta Salastie toimii rakennussuojelun asiantuntijana Helsingin kaupunkisuunnitteluvirastossa sekä rakennussuojelun dosenttina Oulun yliopistossa. Riitta Salastie on myös ICOMOSin 1900-luvun arkkitehtuurikomitean jäsen.

Venturon alkuperäisen suunnittelijan läsnäolo antoi kenttädokumentaatiolle oman ulottuvuutensa. Artikkelin kirjoittaja keskustelemassa arkkitehti Matti Suurosen kanssa kesällä 2009. Kuvaaja Juho Nurmi, Helsingin kaupungin museo.

Uusia kohteita nousee arvottamisen piiriin asettaen uusia vaatimuksia myös suojelukäsitteistölle. Koetalo VENTURO, arkkitehti Matti Suuronen. Kuvaaja Juho Nurmi, Helsingin kaupungin museo.

NOORMARKUN RUUKKI – RAKENNUSPERINTÖÄ JA PERHEYHTIÖN HISTORIAA

Maarit Grahn

Rakennusperintö ja siihen liittyvä aineeton kulttuuriperintö, kuten erilaiset menneisyyden representaatiot ja kertomukset, ovat menneisyyden jälkiä, jotka on tunnistettu todisteiksi ihmisen toiminnasta. Aineellinen ja aineeton kulttuuriperintö yhdessä ovat todisteita siitä, että yhteisöllä on historia. Sukupolvelta toiselle siirtyvä ja uudistuva aineeton kulttuuriperintö yhdessä aineellisen kulttuuriperinnön kanssa ylläpitää yhteisön tietoisuutta historiasta ja vahvistaa yhteisön identiteettiä. Aineellinen ja aineeton kulttuuriperintö ovat ikään kuin saman kolikon eri puolia. Esitykset ja ajatukset materialisoituvat rakennuksissa ja esineissä. Toisaalta juuri menneisyyden representaatioiden ja kertomusten avulla esineistä ja rakennuksista voidaan nostaa esiin elämänmakuista historiaa ja samalla vahvistaa kollektiivista muistia. Aineelliseen kulttuuriperintöön, kuten johonkin rakennukseen, liittyvä menneisyys on myös avoin monille erilaisille tulkinnoille ja kertomuksille.

Länsi-Suomessa Noormarkun kunnassa sijaitsee Ahlströmin teollisuussuvun omistuksessa oleva Noormarkun ruukki, joka on luokiteltu paikallisesti ja valtakunnallisesti merkittäviksi kulttuuriperintökohteeksi. Ruukin rakennusperintö kantaa mukanaan erilaisia merkityksiä, ja ruukin menneisyyttä voi tulkita monista näkökulmista. Rakennushistoriallisesta näkökulmasta rakennusperintöä voi tarkastella eri aikakausien tyyli-suuntien edustajina. Paternalistisen ruukkiyhdyksunnan jäljet ovat myös erottamaton osa paikallishistoriaa ja suomalaista taloushistoriaa, mutta ennen kaikkea

ruukki liittyy kiinteästi A. Ahlström Osakeyhtiön ja Ahlströmin suvun menneisyyteen. Noormarkussa säilyneet menneisyyden jäljet ovat muistut-tamassa niistä tavoista ja perinteistä, joilla vanha perheyhtiö on toiminut jo lähes 160 vuoden ajan, ja siitä, miten perinteet ja paikkaan sitoutuminen edelleen näkyvät yhtiön toiminnassa ja yrityskulttuurissa.

Noormarkun Tehdas – perheyhtiön ‘hermokeskus’

Noormarkun ruukki siirtyi 1870-luvun alussa merikarvialaiselle liikemiehelle Antti Ahlströmille (1827–1896). Seuraavina vuosikymmeninä ruukin ja Ahlströmin liiketoimien kehitys perustuivat erityisesti sahateollisuuden kasvuun. Antti Ahlströmin perilliset jatkoivat yhtiön liiketoiminnan kehittämistä, ja yrityksestä kasvoi 1900-luvun kuluessa kansainvälinen monialayritys. Noormarkun ruukin teollisuus jäi nopeasti yhtiön suurempien tuotantoyksiköiden varjoon. 1900-luvun alusta lähtien ruukin tuotantolaitokset palvelivat lähinnä ruukin ja paikkakuntalaisten tarpeita. Maa- ja metsätalous olivat ruukin pääasiallisia elinkeinoja. Huolimatta ruukin oman teollisuuden taantumisesta sekä ruukki että paikkakunta kehittyivät. Kehityksen taustalla oli erityisesti Ahlströmin suvun ja yhtiön hallinnon kiinnittyminen paikkakunnalle. Antti Ahlströmin perustamaa perheyhtiötä johdettiin Noormarkusta käsin vuoteen 1967 saakka. Ruukki eli ‘Noormarkun Tehdas’ oli erikoinen yhdistelmä maa- ja metsätalouden hoitoa ja suuren teollisuusyrityksen hallintoa.

A. Ahlström Osakeyhtiö toimi 2000-luvulle saakka perheyhtiönä. Erityisesti 1900-luvun ensimmäisinä vuosikymmeninä perhe ja yhtiön johto olivat vahvasti sidoksissa toisiinsa, ja osa perheen jäsenistä myös asettui asumaan Noormarkkuun. Yhtiön toiminnassa korostui perheyhtiöille ominainen perhedynamiikka, tahto työskennellä oman yrityksen ja tulevien sukupolvien puolesta. Niin ikään vastuu toimintaympäristöstä ja työntekijöistä oli yhtiölle tärkeitä. Yhtiön toimintatavat ja yrityskulttuuri ovatkin keskeisesti olleet vaikuttaneet siihen, millaiseksi Noormarkun ruukki ja paikkakunta vuosikymmenien kuluessa kehittyivät. Innovatiivisuus ja uusiutumiskyky, mutta toisaalta myös perinteiden kunnioittaminen ja vastuu paikallisesta yhteisöstä ohjasivat yrityksen toimintatapoja. Tästä kaikesta on nykyisiä ja tulevia sukupolvia muistuttamassa Noormarkun ruukin kulttuurihistoriallisesti arvokas rakennus-

perintö: ruukin vanhat teollisuuslaitokset, Makkarakosken saha (1875), voimalaitos (1914) ja paja (1894), omistajasuvun, työväen ja yhtiön virkailijoiden asuinrakennukset, tehtaan kansakoulurakennus (1874) sekä hieman kauempana ruukin ulkopuolella sijaitsevat sairaalarakennus (1912) ja turvakoti (1903).

A. Ahlström Osakeyhtiössä koettiin suuri muutos vuonna 2001, kun yhtiö jakautui kolmeen osaan. Vastuun teollisesta liiketoiminnasta otti tuolloin erikoispapereihin ja kuitukankaisiin erikoistunut kansainvälinen pörssi-yhtiö Ahlström Oyj. Kaksi muuta yhtiötä, sijoitusyhtiö Ahlström Capital Oy ja A. Ahlström Osakeyhtiö jäivät suvun omistukseen. Jälkimmäinen yhtiö toimii edelleen perinteisellä paikallaan Noormarkussa. Yhtiö harjoittaa pääasiassa metsätaloutta ja kiinteistöliiketoimintaa sekä hallinnoi Noormarkun ruukkia.

Makkarakosken ääreltä alkoi yhden Suomen suurimman teollisuusyrityksen menestystarina. Saharakennuksen seinien suojissa on tallella arvokasta teollista perintöä. Kuva: Maarit Grahm 2008.

Suvun kotipaikka – muistin paikka

Noormarkun ruukista tuli Ahlströmin suvun ja perheyhtiön kotipaikka. Jo vuoden 1902 yhtiön pöytäkirjasta käy ilmi, että perhe piti tärkeänä Antti Ahlströmin luomaa perintöä ja että Noormarkun ruukki tulisi säilyttää suvun kotipaikkana (släktens stamställe). Ahlströmin suku rakennutti kolmen sukupolven aikana ruukinmälle kolme arkkitehtonisesti hyvin erilaista asuinrakennusta: Isotalon, Havulinna ja Villa Mairean. Omistajasuvun asuinrakennusten ja niitä ympäröivien puutarhojen ja puistojen suunnittelussa käytettiin kunkin aikakauden nimekkäitä arkkitehteja ja suunnittelijoita.

Ensimmäinen ruukkiin rakennettu huomattava uudisrakennus oli Evert Lagerspetzin suunnittelema uusrenessanssista tyyliä edustava Isotalo, joka valmistui vuonna 1881 yhtiön perustajan Antti Ahlströmin perheen kodiksi. Isotalo, silloinen corps de logi, sijaitsee Noormarkunjoen varrella vanhojen tuotantolaitosten tuntumassa. Päärakennuksen sijoittaminen tuotantolaitosten läheisyyteen oli luonteenomaista 1800-luvun tehdasyhdyskunnissa, sillä näin omistajan oli helpompi valvoa tuotantoa ja työväestön toimia. Myös yhtiön pääkonttori toimi Isotalon tiloissa uuden pääkonttorin valmistumiseen saakka.

Myöhemmin rakennetut Havulinna ja Villa Mairea puolestaan sijaitsivat selvästi kauempana ruukin toiminnallisesta keskuksesta mäntyisen rinteen suojassa. Vuonna 1901 valmistuneen Havulinna on piirtänyt G. A. Lindberg. Jugend- tai linnatyylinen Havulinna edusti uudenlaista aikakautta. Se oli yhtiön uuden pääjohtajan, Walter Ahlströmin (1872–1931), perheen edustuskoti. Havulinna oli myös

määrä toimia ruukin uutena päärakennuksena (karaktärsbyggnad). Antti Ahlströmin perilliset halusivat rakentaa kivisen päärakennuksen, jonka odotettiin kestävän seuraaville sukupolville paremmin kuin puurakenteinen Isotalo.

Villa Mairea puolestaan valmistui vuonna 1939 Maire (o.s. Ahlström, 1907–1990) ja Harry Gullichsenille (1902–1954). Asunto oli suunniteltu modernille pääjohtajaparille, jolle taidet ja muotoilu olivat lähellä sydäntä. Villa Mairea edustaakin arkkitehtuurilta ja sisustukseltaan täysin erilaista aikakautta, 1930-luvun funktionalismia. Tämä Alvar Aallon suunnittelema rakennus on Noormarkun ruukin rakennuksista kansainvälisesti tunnetuin.

Suvun asuinrakennusten lisäksi perheyhtiö rakennutti ruukkiin yhtiön laajentuneita liiketoimia vastaavan Pääkonttorin. Walter Jungin ja Emil Fabritiuksen suunnittelema uusbarokkityylinen konttorirakennus valmistui ensimmäisen maailmansodan pyörteissä vuonna 1916. Rakennuksesta tuli menestyvän liikeyrityksen symboli. Sen aistikkaalla brittiläistyylisellä sisutuksella pyrittiin vakuuttamaan ulkomaiset asiakkaat yhtiön vakavaraisuudesta ja arvosta. Rakennuksessa oli tuohon aikaan myös Suomen ensimmäinen sisätiloihin tehty kaakeloitu uima-allas.

Ahlströmin suku ei enää asu Noormarkussa, mutta se kuitenkin kokoontuu säännöllisesti Noormarkun ruukkiin. Ruukki ja ruukissa järjestettävät suvun yhteiset tilaisuudet ovat suvun ja yhtiön muistin paikkoja. Ranskalaisen historiantutkijan Pierre Noran mukaan muistin paikat (lieux de mémoire) ovat menneisyyden jälkiä, jotka kokoavat yhteisön jäsenet muistelemaan ja tulkitsemaan menneisyyt-

tä sekä ylläpitämään ja uudistamaan historiatietoisuuttaan. Muistin paikka voi olla todellinen paikka tai rakennus, mutta se voi olla myös historiallinen hahmo, rituaali, teksti tai vanha tapa. Muistin paikat syntyvät muistin ja historian vuorovaikutuksessa, ja ne ovat avoimia erilaisille tulkinnoille.

1880-luvun corps de logi, Isotalo, johon liittyy sukutarinoita ja paikallista historiaa. Aikalaisten huoli Isotalon kestävydestä oli turhaa, sillä jälkipolvet ovat huolehtineet pieteetillä rakennuksen ylläpidosta. Kuva: Maarit Grahni 2008.

Vuonna 1914 valmistunut ruukin voimalaitos on edelleen käytössä, ja se tuottaa ekosähköä pääasiassa ruukin käyttöön. Taustalla vanha pajarakenus, johon on sijoitettu yhtiön historiasta kertova Ahlström Voyage-näyttely. Kuva: Maarit Grahni 2009.

Ruukkia hallinnoivan A. Ahlström Osakeyhtiön yhtenä tehtävänä on huolehtia kulttuurihistoriallisesti arvokkaan perinnön, muistin paikkojen, yl-

läpittämisestä. Yhtiö vastaa ruukinmäen vanhojen rakennusten entisöinnistä ja ylläpidosta, mutta omalta osaltaan myös siitä, että rakennusperintöön liittyvä aineeton kulttuuriperintö siirtyy seuraaville sukupolville. Esimerkiksi vanhaan pajarakenukseen perustettiin vuonna 1996 yhtiön historiasta kertova Ahlström Voyage-näyttely. Merkittävimpiä entisöintiprojekteja on ollut ruukin voimalaitoksen tekniikan peruskorjaus ja voimalarakennuksen entisöinti vuonna 2004. Vuonna 2009 ruukissa on aloitettu pohjoismaisessa mittakaavassa arvokkaan Makkarakosken sahan julkisivukunnostus ja perustusten korjaus osaksi Museoviraston avustuksen turvin.

Liiketoimintaa ja historian havinaa

Yhtä Suomen suurinta teollisuusyri-
tystä johdettiin aikanaan pienestä Noormarkun pitäjästä käsin. Kukin sukupolvi on luonut oman menestystarinansa, mistä ruukin rakennusperintö on muistutuksena. Ruukin vanhat rakennukset eivät kuitenkaan ole jääneet aikakausiensa koristeellisiksi muistomerkeiksi. Sen jälkeenkin, kun yhtiön keskushallinto siirrettiin Helsinkiin, ruukki on ollut säännöllisesti suvun ja yhtiön käytössä. Ruukin ja yhtiön pitkä yhteinen historia on vuosikymmenien aikana ollut hyödyksi lukuisten kauppasuhteiden hoitamisessa. Erityisesti monien vanhojen eurooppalaisten yritysten kanssa on ollut helppo neuvotella, kun perheyhtiön historia on ollut viestimässä vakava-
raisuudesta ja perinteiden kunnioittamisesta. Ruukki onkin saanut toimia monien kauppasuhteiden solmimispaikkana. Myös nykyisin valtaosa A. Ahlström Osakeyhtiön työntekijöistä työskentelee vuonna 1916 valmistuneessa pääkonttorissa, jossa historia on läsnä jokapäiväisissä toiminnoissa. Ruukinmäen työväestön ja virkailijoiden entiset asuinrakennukset ovat edelleen asuinkäytössä. Asunnot on

nykyisin vuokrattu pääosin yhtiön ulkopuolisille asukkaille.

Kulttuuriperintö kuuluu kaikille niille, jotka käyttävät sitä todisteena historiasta, ja jonka jatkumoon he itsensä sijoittavat. Kulttuuriperintökohteiden omistajat voivat kuitenkin vaikuttaa siihen, millä tavoin kohteita hyödynnetään kulttuuriperintöprosesseissa. Noormarkun ruukki on toistaiseksi sulkenut ovensa suurelta yleisöltä toisin kuin monet muut suomalaiset ruukkikylät. Ruukinmäki rakennuksineen kuuluu kiinteästi A. Ahlström Osakeyhtiön ja Ahlströmin suvun historiaan, ja siksi sen yksityinen luonne on haluttu säilyttää. Esimerkiksi yhtiön historiaa esittelevä Ahlström Voyage-näyttely on avoinna lähinnä suvulle, yhtiölle ja yksittäisille tilausryhmille. 1930-luvun funktionalistista arkkitehtuuria edustava Villa Mairea on ruukin rakennuksista ainoa, joka on avannut ovensa laajemmille vierailijaryhmille.

Vuonna 2009 ruukki on ottamassa askelia avoimempaan suuntaan, sillä historiaa ja rakennusperintöä on ryhdytty hyödyntämään osana A. Ahlström Osakeyhtiön liiketoimintaa. Uuden ns. vierastoiminnan kehittämisen myötä Noormarkun ruukki erikoistuu tulevaisuudessa tarjoamaan kokous-, majoitus- ja juhlapalveluja yrityksille ja yksityisille tilausryhmille. Vierastoiminnan kehittäminen merkit-

see myös sitä, että joidenkin rakennusten käyttötarkoitus muuttuu, vanhaa rakennusperintöä kunnioittaen. Esimerkiksi tähän saakka ainoastaan suvun ja yhtiön käytössä ollut Havulinna ja toinen vuosina 1916–1917 rakennetuista virkailija-asunnoista muuntuvat vuokrattaviksi kokous- ja juhlatiloiksi. Lisäksi vuonna 1866 rakennettu metsäkonttori eli Sahala saneerataan majoitustiloiksi. Ruukin vanhin päärakennus, Isotalo, pysyy edelleen yksinomaan suvun käytössä. Isotalo on suvulle symbolisesti tärkeä muistipaikka, sillä se on kuulunut Antti Ahlströmille, jonka historiallisen hahmon välityksellä suku ja yhtiö myös ylläpitävät historiatietoisuuttaan.

Kulttuuriperintö on jatkuvassa uudelleenmäärittelyn tilassa oleva prosessi. Kulttuuriperintöä ylläpidetään ja tuotetaan kunkin aikakauden lähtökohdista, niin myös Noormarkun ruukissa. Paikkasidonnaisuus, perinteiden arvostaminen ja historian hyödyntäminen liiketoiminnan kehittämisessä ovat edelleen A. Ahlström Osakeyhtiön arvoja. Ruukinmiljöön ei haluta museoituvan. Perheyhtiön rakentamaa aineellista ja aineetonta kulttuuriperintöä ylläpidetään, välitetään ja tuotetaan uudelleen elämällä tätä päivää.

Kirjoittaja on kulttuuriperinnön tutkimuksen jatko-opiskelija Turun yliopistossa.

Vuonna 1916 valmistunut Pääkonttori, jonka suojissa on tehty monia taloushistoriallisesti merkittäviä päätöksiä. Rakennuksen kellarikerroksessa sijaitsevat yhtiön historiallinen arkisto sekä edelleen käytössä oleva kylpysali uima-altaineen. Kuva: Maarit Grahn 2008.

Walter Ahlströmin kodista, Havulinna, tulee osa A. Ahlström Osakeyhtiön uudistuvaa liiketoimintaa.

LECTIO PRECURSORIA

Koskien väitöskirjaa:

*Elisa El Harouny, Historiallinen puukaupunki suojelukohteena ja elinympäristönä. Esi-
merkkeinä Vanha Porvoo ja Vanha Raahe. Osat 1 ja 2. Acta Universitatis Ouluensis. C
Technica 312. Oulun yliopisto. Oulu 2008.*

Vanhaa Raahea. Kuva Leena Häkli.

Taustaa

Pohjoisen kaupunkiasumisen juuret ovat puukaupungissa. Suomalainen kaupunkielämä sai vielä 50-luvulla sijansa pääosin pikkukaupunkien puukortteleissa. Kasvuodotukset ja innostus moderniin kaupunkiuudistukseen muutti tilanteen rajusti 60-luvulla. Keskiaikaisperäisiä kaupunkeja kuten Vanhaa Porvoota jo arvostettiin, mutta ruutukaavakeskustat alkoivat uudistua. Vanhaa Raaheakin uhkasi saneerauskaava ja muutama kerrostalo rakennettiin, mutta nykyisin Vanha Raahe on yksi parhaiten säilyneistä. Puukaupunkien suojelu voimistui 70-luvulta lähtien asemakaavan keinoin. Yleisesti ottaen suojelumääräykset edellyttävät muutosten merkitsevän arkkitehtonisen ja historiallisen arvon sekä kaupunkikuvan luonteen säilymistä.

Tutkimusasetelma ja kysymykset

Tutkimuksen asetelmana on historiallinen puukaupunki kulttuurihistoriallisesti arvokkaana suojelukohteena ja samalla asukkaidensa arkiympäristönä. Suojelutavoitteet perustuvat kulttuurihistoriallisiin arvoihin, joiksi luonnehditaan esimerkiksi historiallinen, arkkitehtoninen ja maisemallinen arvo, kohteen tyypillisyyys ja toisaalta ainutlaatuisuus. Autenttisuutta eli alkuperäisten tai kohteen historialle ominaisten piirteiden säilymistä pidetään tärkeänä. Vaikka kulttuuriympäristön ajatellaan luontaisesti muotoutuvan vuorovaikutuksessa siinä elävän ihmisen kanssa, on usein helpompi hyväksyä menneiden sukupolvien kuin nykyasukkaiden luovuuden osoitukset. Jatkuvuutta toteuttavan tasapainon löytäminen muutoksen ja säilyttämisen välille onkin muodostunut vaikeaksi suojelukysymykseksi. Tähän

jatkuvuuden problematiikkaan olen tutkimuksessani tarttunut.

Luonteva jatkuvuus myös kulttuuriympäristönä voi perustua mielestäni puukaupungin luonteeseen elinympäristönä. Paikan ominaisuuksiin perustuvasta asumisen tavasta suuntansa saavana kulttuuri-ilmionä puukaupungilla on mahdollisuus säilyttää elinvoimaisuutensa myös tulevaisuudessa. Asumisen laatutekijöiden esille tuomiseksi olen selvittänyt puukaupungin merkitystä asukkailleen. Olen pohtinut, suhtautuuko suojeluinstituutio eri tavalla ympäristöön kuin asukas omassa ympäristösuhteessaan. Tutkimusaineistona ovat olleet haastattelut ja suojelutavoitteita määrittävät asiakirjat.

Tutkimuskohteet ihmisen ympäristösuhteen valossa

Vanhaa Porvoota ja Vanhaa Raaheta voidaan tarkastella jo historiallisesti ihmisen ja ympäristön vuorovaikutustavan ilmaisuna. Keskiajalla kaupunki katuineen muotoutui vähitellen kaupunkilaisten välittömässä ympäristösuhteessa. Kaupunkilaisen kehollisen konkreettinen läsnäolo ja osallisuus kaupungin rakentumisen eri vaiheisiin ovat tuottaneet vaihtelevan kaupunkirakenteen.

Renessanssiajan ihanteena oli puolestaan säännönmukainen, ennakkoon suunniteltu ruutukaava. Maanmittaus- taidon kehittyessä se pystyttiin myös toteuttamaan. Kadusta näkymineen tuli kaupunkitaiteellinen elementti. Toteutumista ohjanneen ympäristösuhteen voidaan kuitenkin todeta muuttuneen konkreettisesta huomattavan etäiseksi ja abstraktiksi. Ympäristösuhteen kannalta tarkasteltuna toteutustapa oli suunnittelijajohtoinen kaupunkilaisten osallisuuden ja konkreettisen läsnäolon sijasta. Kaupungin syntyä ohjannut suhde todelliseen

ympäristöön oli etäinen ja karttoihin perustuessaan abstraktin välineellinen.

Puukaupunkien pihapiiri on tarjonnut asukkaalle kuitenkin aina suhteellisen omaehtoisen rakentamisen sijan – välittömän ja kokonaisvaltaisen ympäristökokemuksen mahdollisuuden. Samuli Paulaharju kuvaa raahelaistonttia säännöllisestä asemakaavasta huolimatta ”peltomiehen asentopaikaksi”, jossa pihapiiriä ympäröivät monenlaiset tarverakennukset asuintalosta makasiineihin ja talleihin. Tällaisen kaupunkilaisen inhimillistä ainutlaatuisuutta korostavan ympäristösuhteen mahdollisuutta voi pitää yhtenä olennaisena puukaupungin asumisen laadusta kertovana tekijänä.

Ympäristökokemus

Asukkaalla on erilainen ympäristösuhde esimerkiksi kaupungin kirkkoon kuin oman pihapiirinsä rakennelmiin. Suhtautumistapaa myös kulttuuriympäristön suojeluun voi pohtia ympäristösuhteen kannalta. Ihmisen kokemuksen ymmärtäminen on aiheellista ylipäätään asutun ympäristön inhimillisyyttä ajatellen – tavoiteltaessa hyvää elinympäristöä. Turhan usein ihminen on pakotettu rajoittuneisiin kokemistapoihin.

Renessanssin ajoista lähtien modernissa länsimaisessa kehityksessä vahvistui dualistinen subjekti – objekti-asetelma. Ihminen asettuu silloin tarkastelemaan kohteita etäältä, ympäristö esineellistyy ihmisestä erilliseksi. Ihmistä arvostettiin järkevästi ajattelevana, mikä syrjäytti tunteiden ja keuhollisuuden merkityksen. Suunnittelusta tuli rationaalista ja ennakoivaa, ei maailman monimuotoisuuteen välittömästi reagoivaa. Kulttuuriympäristön suojelussa tarkastelevaa asennetta edustaa esim. kaupunkikuvan

korostuminen. Kulttuurihistoriallinen analyysi taas palvelee käsitteellisen perustelun vaatimusta.

Holistinen ihmiskäsitys pyrkii ymmärtämään ihmistä kokonaisuutena, jollaisena hänellä on luontainen tarve elää. Kokonaisvaltaisesti ympäristöönsä osallisena ihminen on paitsi tajunnallinen niin myös kehollinen ja situationaalinen. Tajunnallisuuden puolella on myös tiedostamattomuus. Kehollisena ihminen on moniaistisesti ympäristöään havainnoiva. Situationaalisena ihminen on elämäntilanteensa mukainen – ja ymmärrettävissä siksi myös ympäristöstään erottamattomaksi.

Elämysten laatu perustuu kaikkiin kokemisen hetkellä välittömästi vaikuttaviin tekijöihin – tietoon, elämäntekemukseen, psyykkisiin tunteihin, aistimuksiin, mielikuviin, muistoihin ja tiedostamattomiin seikkoihin. Kokemuksen luonteen varmistaa tunne. Autuus, lumoutuminen, jopa hartaus voivat kertoa paikan täydellisyydestä, ihmisen ja ympäristön kokemuksellisesta yhdentymisestä. Paikan täydellisyys ei ole koskaan järkeillen tavoitettavissa ja tyhjentävästi jälkikäteen selitettävissä. Intuition merkityksestä elämän tärkeissä päätöksissä kertoo se, että useimmat asukkaat eivät osanneet selittää, miksi olivat hankkineet vanhan talon – olivat kokeneet sen vain jotenkin ihanaksi, vaikka järkisyyt olisivat sanoneet muuta. Raahelainen asukas kuvailee:

Piha oli aivan järkyttävä. Siellä oli ohdaketta ja nokkosta lähes meidän korkuisesti, ihan täynnä. [...] Sitten tutkittiin ja katsottiin. Kamalan näköinen, ikkunoista kurkisteltiin, aivan hirveältä näytti. Tämä oli kamalassa kunnossa kyllä. Katsottiin, että ei kerta kaikkiaan, mutta mä en ymmärrä, mikä siinä tuli. Mä vaan jotenkin koin, että on semmoinen ihana.”

Voidaan kysyä, tavoittaako kulttuurihistoriallisten arvojen käsitteellinen ilmaisu paikkojen täydellisyyden? Pitävien perustelujen vaatimus voi olla ongelmallinen, koska monet ratkaisut perustuvat ensisijaisesti välittömään kokemukseen ja intuitioon. Virallisessa päätöksenteossa tällaiset seikat joudutaan peittämään rationaalisin selityksin, vaikka voitaisiin myös etsiä tapoja toimia toisin. Raahelainen lautakunnan jäsen kaipasi yhteisiä kokemisen tilanteita:

”Rantakatukin, kun meri on peilityyni ja taivas tulipunainen, niin miten voi niin kaunistaa olla. Silloin tuntuu, että pitää saada aina ne ihmiset sinne, joilla jonkunlaista vastarintaa vielä on, niin sinne katsomaan sitä.”

Historiallinen puukaupunki elinympäristönä

Ihmisen kokonaisvaltaista osallisuutta tukien hyvä elinympäristö on tarjottuvalta mahdollisuuksiltaan rikas ja sallii ihmisen myös suuntautua kokemistavassaan suhteellisen omaehtoisesti. Tällainen mahdollisuus ja kyky siihen merkitsevät autenttista elämäntapaa – inhimillisen asumisen taitoa.

Ihmisen ja ympäristön välittömässä suhteessa muotoutuminen ja elämäntilanteisiin vastaava joustavuus on puukaupungille historiallisesti ominainen rakentumisen tapa – tutkimuksen perusteella myös nykyaikukaiden arvostama ominaisuus. Puu jo helposti käsiteltävänä materiaalina taipuu luontevasti ihmisen ja ympäristön väliseen vuoropuheluun. Joustava ympäristö ei pakota ihmistä muuttamaan pois elämän vaihtelevissa tilanteissa. Joustavuus edistää asujaimiston pysyvyyttä hyvän elinympäristön ominaisuutena. Joustavuus ei toteudu kuitenkaan vain ympäristön fyysisenä muuttamisena, vaan ihmisen etsiytymisenä ympäris-

tön huomaa myös omia elämäntapojaan tutkiskellen. Monta sataa vuotta pitkä kehitys on tehnyt ympäristöstä rikkaan ja monimuotoisen, useita mahdollisuuksia tarjoavan. Porvoolainen asukas kuvailee:

"Tässä on sen tyyppisiä tiloja, mitä josain muussa asumismuodossa ei olisi. [...] Työhuone on aitassa ja vieraskamari, säilytystilaa, puutyöversta, ruokakellari, polkupyörien säilytystilaa. Kaikki tämä lisää asuintilaa, että sitä on lopulta aikalailla verrattuna mihin tahansa uuteen. Varsinkin kesällä pääsee levittäytymään. [...] Asunto muuttuu ja elää. Se on iso asia, ja tällaisessa on paljon joustavampaa kuin itse asiassa uudessa. [...] Aluksi kunnostettiin pihatalo omaan käyttöön. Nyt asutaan kadunvarsitalossa. Kun anoppi halusi pienemmän asunon, niin vaihdettiin. Tämä talo jaettiin kahden veljeksien kesken. [...] Ensimmäinen asuttiin kaksistaan pienemmässä pihatalossa. Sitten pojat syntyivät ja ovat nyt kasvaneet. Tapa elää muuttuu koko ajan."

Oivaltava asuminen on ympäristön tarjoamien mahdollisuuksien löytämistä ja sovittamista omaan elämäntapaan. Oivaltavuus on antautumista sille, mitä ympäristöstä itsestään ajan kanssa paljastuu. Se on liiallisista pyrkimyksistä vapaata oman itsen ja ympäristön suhdetta kuulostelemaan. Piirteiltään uniikki ympäristö tarvitsee asukkaikseen persoonallisia oivaltajia. Elämällä historiallisen ympäristön myötä, ei pyrkimyksineen sitä vastaan, ihminen voi saada osakseen odottamatonta elämänlaatua. Sellaista, jota ei olisi osannut tietoisine tavoitteineen itse itselleen tuottaa.

Vanhassa ympäristössä antoisaa on toisaalta aistittavissa oleva historiallisuus. Mielikuvat historian kulusta ja menneistä sukupolvista kietoo ihmisen itsensä tähän ketjuun. Ihminen voi kokea olevansa osa jotain omaa elä-

mää laajempaa kokonaisuutta. Ympäristökokemus saa suorastaan myyttisen ulottuvuuden. Historiallisuus voi herättää arjen rutiineista vapauttavia rauhoittumisen hetkiä. Vanhasta kiinteistöstä huolehtiva vaivannäkö voi merkitä kutsua kiireettömyyteen. Porvoolaisen ja raahelaisen asukkaan sanoin:

"Joku perusasia näissä vanhoissa puutalo-alueissa on – rauha, toisenlainen elämäntyytymys. [...] Historian jatkuvuus, elämisen jatkuvuus, ollaan täällä vaan jonkun aikaa. Ennen meitä on ollut muita, meidän jälkeen tulee muita. Sen ymmärtää hyvin konkreettisesti. Tämä mieleton kauneus, mikä on näissä vanhoissa rakennuksissa. Tajuaa koko ajan, kokee kiitollisuutta, että saa asua näin, ja miten harvalla nykyään on tällainen mahdollisuus. Koko ajan tämä panee miettimään elämisen arvoja, myös menneitä aikoja. Konkreettisesti ajattelee ihmisiä, joita ei enää ole. [...] Täällä on mahdollista elää hieman toisessa rytmissä."

"Kun viikonloppuna on hiljainen hetki illalla, niin mieluiten menee tuonne vanhalle puolelle. Siinä on se jokin. Siellä on rauhallinen olla ja siellä tulee hyviä ajatuksia mieleen, että siellä tuntee olevansa kotona. Se tunnelma luo sen. Se vanha jollain tavalla rauhoittaa, ja siellä on hyvä olla."

Tällainen ympäristösuhteen syvyys säätelee ihmisen itsensä tiedostamattakin sitä, miten hän muuttaa ympäristöä käytännöllisten tarpeidensa mukaiseksi. Mahdollisuus tunnelman särkyemisestä tekee etenemisen varovaiseksi. Elämäntavasta tulee periaatteeltaan, voisi sanoa, restauroivaa. Hän vaalii talonsa patinoituneita pintoja, varoo poistamasta merkkejä iästä ja ajankulusta, koska hoitaa samalla omaa suhdettaan elämän myyttisiin ulottuvuuksiin.

Holistinen suojelu

Kulttuuriympäristön suojelussa suositeltava jatkuva ylläpito toteutuu aidoimmillaan tällaisena inhimillisen asumisen taitona, joka kehittyy ympäristösuhteen syventyessä täydeksi paikkaan kuuluvuudeksi. Suojelussa korostettu autenttisuuden vaatimus voisi merkitä kokonaisvaltaisen ympäristösuhteen mukaista elämäntavan autenttisuutta, joka saa merkityksensä ihmisen ja ympäristön yhteensopivuuden löytymisestä. Asukkaan oivaltavuuden kasvu ympäristön elämäntilaa tuottavien tekijöiden suhteen säätelee puolestaan tarvetta aineelliseen muuttamiseen.

Kun puukaupunki on muotoutunut ja saa edelleen merkityksensä ihmisen

välittömässä ympäristösuhteessa, voi tällaisen vuorovaikutuksen varjelu olla puukaupungin kulttuurista kehitystä jatkavaa ja samalla hyvän elinympäristön ideaalin mukaista. Holistisessa suojelussa painopiste siirtyy rakennusperinnöstä kokonaisuuteen eli ihmisen ja ympäristön muodostamaan suhteeseen. Se on ihmistä elämäntilanteissaan ja ympäristökokemisen taivoissaan ymmärtävää ja kuuntelevaa.

Kulttuuriympäristö on silloin paikkaan osallisten yhteinen luova prosessi – elämäntaidon näyte, johon yksilöt yltyvät oppivassa suhteessa sekä ympäristöönsä että toisiinsa. Välittömissä kokemuksissa koeteltuna ja yhteisöllisessä merkityksenannossa jalostuen historiallisen puukaupungin perinne voi elää.

ELISA EL HAROUNY: HISTORIAALLINEN PUUKAUPUNKI SUOJELUKOHTENA JA ELINYMPÄRISTÖNÄ. Esimerkkeinä Vanha Porvoo ja Vanha Raahe

Daniel Nagy

Arkkitehti Elisa el Harounyn viime vuonna valmistunut väitöskirja edustaa viimeaikaisessa rakennussuojelun keskustelussa vahvaa kannanottoa kokemuksellisen tiedon hyödyntämisen puolesta. Työn merkittävyys perustuu el Harounyn tinkimättömän perusteelliseen otteeseen jolla hän on esittänyt selvitystään puukaupunkien vaalimisen ja hyvän elinympäristön suhteesta. Ihmisen huomioon ottamisen ja käyttäjänäkökulman vaatimus tuli näkyviin jo 1970-luvun modernistisen kaupunkisuunnittelun ja teollisen asutotuotannon kritiikin myötä virinneessä keskustelussa rakennetun ympäristön laadusta. El Harounyn työ on erittäin huomionarvoinen, koska

näin laajaa empiiristä haastatteluaineistoon pohjautuvaa työtä kulttuuriympäristön suojelun näkökulmasta ei ole vielä tehty Suomessa.

El Harouny etsii vastausta tutkimuskysymykseen ”voidaanko puukaupungin arkea elävien ihmisten arvoihin ja kokemuksiin perehtymällä hahmottaa suojelulle entistä parempia keinoja edistää puukaupunkikulttuurin jatkuvuutta” (s. 19). Kyse on myös käytännöllisen tiedon hankkimisesta, jotta tiettyä yhteiskunnallista käytäntöä, rakennusten suojelua puukaupunkialueella voitaisiin parantaa. Tutkimuksen tarve on noussut kirjoittajan näkemyksestä, että vallitseva kulttuu-

rihistoriallisesti painottuva suojelukäytäntö on kykenemätön käsittelemään monia yhteiskunnallisen todellisuuden aspektoja. Taustalla vaikuttaa tutkijan pyrkimys kaupunkisuunnittelun ja -suojelun vastakkainasettelun lieventämiseen (s. 20–21). El Harouny toivoo kapeaotteisen suojelutradition muuttuvan näkemykseksi, että rakennetun ympäristön suojelu voidaan ymmärtää ensisijaisesti kaupunkielämän vaatimien muutosprosessien hallintana (s. 38). Kulttuurihistoriallisesti painottuvaa suojelukäytäntöä kyseenalaistaessaan (s. 241–247) kirjoittaja haastaa näkemään nykyisessä rakentamisessa ”tulevia menneisyyksiä”. Jos tavoitteena on rakennetun ympäristön kokonaisvaltainen vaaliminen, nykyisyyttä edustava uusi rakennuskanta on nähtävä potentiaalisena tulevien kulttuuriarvojen ilmentäjänä (s. 313).

Tutkija asetti tavoitteekseen ”ihmisen ympäristökokemuksen luonteen” kuvaamisen kahden esimerkin – Vanhan Porvoon ja Vanhan Raahan tapauksen – pohjalta ja valitsi lähdeaineistokseen ”asiakirjoja, teksti- ja piirustusdokumentteja, ympäristöä itsessään ihmisen toiminnan kenttänä ja pääosassa haastatteluja” (s. 54). Teoksen nelikymmensivuinen kirjallisuusluettelo ja tuhannenkahdensadan lukuun kasvanut alaviitteistö voikin palvella alan opiskelijoita ja tieteellisestä keskustelusta kiinnostuneita mainiona hakuteoksena. Valitettavasti monissa kohdin, etenkin ensimmäisessä kahdessa luvussa, tutkimuksen kannalta merkittävien julkaisujen maininta on jätetty systemaattisesti alaviitteisiin. Nämä referointikohdat valikoidusti pääteksiin nostettuina ja arvottavin kommentien varustettuina olisivat luoneet aiheen käsittelylle särmikkäitä keskustelulinjoja. Lukija olisi pystynyt seuraamaan paremmin väitöskirjassa esitettyjä lähtökohtia ja johtopäätöksiä mi-

käli ne olisivat asettuneet selkeämmin keskustelemaan aikaisemman tutkimuksen tuloksien kanssa.

Ihmisen ja ympäristön vuorovaikutusta sivuavia erilaisia näkökulmia tutkijain nosti keskusteluun usein ainoastaan viitteellisesti, jolloin niiden relevanssi jäi lukijan arvioitavaksi. Esimerkiksi situationismin yhteiskuntakriittiset ajatukset, talonvaltausten tai kokeilevan ympäristötaiteen esimerkit saivat ensimmäisen osan pääteksissä tilaa (s. 159–160; 173), mutta väitöskirjan kannalta keskeisten avainkäsitteiden kuten elävän kulttuuriperinnön ja puukaupungin kriittinen tarkastelu jäi raskaan viiteapparaatin varjoon. Tutkimushypoteesina esitetty tärkeä ajatus suojelun kohteena olevasta puukaupungista omanlaatuisena ”osakulttuurina” ilmenee vasta ensisijaisen lähdeaineiston, asukashaastattelujen analyysin kautta, sen ymmärtäminen ”valmiiksi annettuna” saattaa hämentää lukijaa. Onhan puukaupunki käsitteenä myös muiden diskurssien, kuten rakennusperintöviranomaisen tai matkailun ja median tuottamaa sosiaalisesti rakennettua todellisuutta. Toissijaisena katsottavan tutkimuskirjallisuuden ylenpalttinen referointi oman lähdeaineiston analyysin lomassa tuntui paikoin toisteiselta, eikä välttämättä lisännyt päättelyn vakuuttavuutta. Tutkijan erittäin laaja lukeneisuus sekä syvä perehtyneisyys tutkimusaihettaan koskeviin ajankohtaisiin tieteellisiin keskusteluihin on kiistatoman vaikuttava.

Väitöskirja koostuu kolmesta luvusta, joista ensimmäinen kaksi on teoreettisen viitekehyksen ja käytettävän käsitteistön esittelyä. Väitöskirjan tämä ensimmäinen osa vaikuttaa pikemminkin puhtaaksi kirjoitetulta tutkimuspäiväkirjalta, jossa tutkimuskirjallisuuden systemaattisen läpikäynnin aikana syntyneet ajatukset on koottu

tiettyjen käsitteiden alle. Kirjoittaja on valinnut teoriansa perustaksi eksistentiaalisen fenomenologian piiriä edustavan filosofi Lauri Rauhalan ja ympäristöestetikon Arnold Berleantin ajatuksia jotka tiivistyvät ihmisen kokemuspohjaiseen elämismaailman käsitykseen (s. 95–126).

Lähtökohtanaan tutkimus tukeutuu hermeneuttiseen fenomenologiaan, jossa pyritään lisäämään ymmärrystä yhteiskunnallisesta ilmiöstä: asutun puukaupungin suojelusta, ihmisten kokemusten sisältöä tarkastelemalla ja merkitysulottuvuuksia tulkitsemalla. Tutkimuskysymyksen kannalta on perustellusti (s. 62–63) valittu menetelmäksi temahaastattelu. Aineiston analyysiprosessissa tärkeän koodauksen ja sen avulla syntyneen tyypittelyn vaiheita ei kirjoitettu auki, varsinainen tulkinta ja kirjoittajan omat toteamukset sekoittuvat paikoin. Haastattelu-materiaalin pitkäähkö siteeraukset tuntuvat joskus palvelevan pelkästään kirjoittajan ennakkokäsityksen muodossa valmiina esittämän vankan oman asiantuntijamielipiteen havainnollistamista. Haastatteluaineiston kannalta voidaan pitää kiinnostavana valintana, että kohderyhmään on valittu asukkaiden lisäksi myös suojelutoimintaan kytkeytyviä viranhaltijoita, asiantuntijoita ja elinkeinoelämän edustajia. Tästä syystä hankittua monipuolista haastatteluaineistoa olisi voinut lähemmin tarkastella laadullisesti myös kielenkäytön näkökulmasta.

Suurin ratkaisua vaille jäänyt ristiriita tutkimuksen lähtökodissa näyttää olleen kirjoittajan samanaikaisesti esittämä tavoite löytää rakennetun ympäristön suojelun ja hyvän elinympäristön yhteensovittamisen kriteerejä yleisesti sekä kokonaisvaltaisen lähestymisen vaatiman paikka- ja käyttäjäkohtaisten arvottomistapojen välillä (s.

28). Tutkimuksesta välittyy eräänlainen haluttomuus erottaa selkeästi toisistaan kokemuksellinen ja diskursiivinen tieto sekä hyväksyä niiden luonteesta johtuva erilainen käsittelytapa. On esimerkillistä miten rohkeasti ja ennakkoluulottomasti rakennussuojelussa toistakymmentä vuotta toimineena el Harouny arkkitehti taustallaan on ottanut haltuunsa temahaastattelua tutkimuksensa tavoitteiden toteutumisen turvaamiseksi (s. 64–67). Tuloksien luettavuuden kannalta olisi ollut kuitenkin luontevampaa jättää muut aineistotyytit selvästi taustoitaviksi ja paneutua täyspainoisesti haastatteluaineiston hyödyntämiseen. Tutkimuskysymysten tarkentamiseen palataan tekstissä toistuvasti, samoin käsiteltävä aihepiiri näyttää joskus hetkellisesti paisuvan turhankin laajaksi. Moninaisen lähestymistavan ja erityyppisten lähteaineistojen takia lukijasta tuntuu että väitöskirjaprosessin aikana on työstyetty ainakin kolmen erillisen väitöskirjan temaattisesti enemmän tai vähemmän yhteenketytyvää kokonaisuutta.

Väitöskirjan toinen osa alkaa Vanhan Porvoon ja Vanhan Raahan historiallisen puukaupungin kehitysvaiheiden ja kulttuuriympäristön suojelukeinojen erittelyllä. Lukija saa erinomaisen näytteen siitä että kirjoittaja hallitsee paitsi asiayhteydet myös ytimekkäämmän esitystavan. Väitöskirjan ensimmäisessä osassa vallitseva arvostondannainen ja ylevä puhetyyli muuttuu nyt tarkan analyttiseksi. Suojelutoiminnan monesta näkökulmasta avautuvaa prosessuaalisuutta kirjoittaja havainnollistaa viranomaisraporttien sekä laki- ja strategiatekstien, ja suorien haastatteluotteiden avulla. Viranomaisten osalta itsestään selvinä pidetty suojelupäämääriin vaikuttavat keinot kuten suojelukaavat, lausunnot, inventoinnit näyttäytyvät haastatteluaineistoa vasten uudessa

valossa. Suojeluviranomaisten, kaavoituksen ja rakennusvalvonnan yhteistyössä ja tulkintakäytännöissä ilmenevät ongelmat korostuvat haastatteluis-
sa (s. 297–309). Kirjoittaja huomioi myös kansallisten kaupunkipuistojen olevan uusi arvoasenteita muokkaava suojeluväline (s. 313–316). Uutena suojelualuerajauskeinona se heijastaa kokonaisvaltaisempaa näkemystä ympäristöstä ja sisältää mahdollisuutta kulttuuriympäristön suojelussa – kirjoittajan ehdottomasti tärkeäksi pitämän – eri hallintokuntien välisen yhteistyön parantamiseen (s. 570).

Mittavan ja erityyppisen aineiston ristiinluenta tuotti kiinnostavia asetelmia erityisesti korjausrakentamista eri näkökulmista esittävässä alaluvussa (s. 371–396). Lukija pääsee kurkistamaan rakennussuojelun sosiaalisen todellisuuden ytimeen kun tutkija haastatella-
luaineistonsa perusteella nimeää ”restauroivan elämäntavan” olevan puukaupungissa asumiselle ominaisinta. Nämä kohdat osoittavat miten haastateltujen ”oma ääni” väitöskirjassa voidaan saada kuulumaan.

Hermeneuttisesta tietokäsityksestä kulttuuriperintöpolitiikan käytäntöön tuntuisi olevan pitkä matka. Viranomais-asiakas-kohtaamisten merkitystä haastatella-aineistostaan esille nostaan el Harouny onnistuu kuitenkin tarttumaan rakennussuojelun ihanteiden käytäntöön siirtämisen ongelman keskiöön. Tämä on se rajapinta jossa törmäävät eri viitekehyksissä tuotetut totuudet oikeasta suhtautumisesta rakennusperintöön (s. 568–580). El Harouny esittää että kulttuuriympäristön suojelun onnistumisessa ”ei rakennuksiin painottunut asiantuntemus riittä” koska se on sosiaalista herkkyyttä vaativaa ihmistyötä. Ratkaisevaa on se

miten toimijoiden keskinäisen vuorovaikutustilanteiden myötä näkemykset lähenevät toisiaan. Yksittäisissä tilanteissa ”hyvän rakennustavan” mukaiset ratkaisut syntyvät neuvottelemalla. Yleispätevää ohjeistusta oikean-
tapaiseen asiakassuhteen hoitamiseen saatikka sen varjeluun on mahdotonta antaa, el Harounyn työn anti onkin rakennussuojelun sosiaalisen ulottuvuuden paljastamisessa.

Rakennussuojelu ei olekaan yhteiseen kieleen ja argumentointiin taipuvaa tiedettä vaan pikemmin tunteiden ilmaisemisen kanava, taiteenlaji jota vaikuttavalla puheenvuorollaan kulttuuriympäristön kokonaisvaltaisen suojelun puolesta myös Elisa el Harounyn väitöskirja omalta osalta edustaa.

Kirjoittaja on maisemantutkimuksen jatko-opiskelija Turun yliopistossa ja toimii Porin kaupungin kaavoitusarkkitehtina.

Vanha Porvoo oli suomalaisen rakennussuojelun ensimmäisiä kohteita. Z. Topelius: /Finland framstäldt i teckningar/, 1845 - 1852.

PATALAKKI JA SUOMALAISUUS

Tarja Björkman

Fewster, Derek: Visions of Past Glory. Nationalism and the Construction of Early Finnish History. Studia Fennica Historica 11. Finnish Literature Society, Helsinki, 2006. 555 sivua.

Chasse des Concouits en Finlande.

Derek Fewsterin mukaan tämä kuva yhdisti patalakin ensimmäisenä suomalaisuuteen. Acerbi, Giuseppe: *Travels through Sweden, Finland, and Lapland, to the North Cape in the years 1798 and 1799*. Vol II. London 1802.

Miten Suomea esiteltiin Suomen kansalle toista maailmansotaa edeltävänä aikana? Tähän kysymykseen pyrki Derek Fewster Helsingin yliopiston historian laitokselta löytämään vastausta väitöskirjassaan *Visions of Past Glory. Nationalism and the Construction of Early Finnish History*.

Derek Fewster aloitti opintonsa Suomen arkeologian opinnoilla pohtien arkeologisten muinaislöytöjen tunnetuista latausta. Hän siirtyi kumminkin arkeologiasta historian opintojen

pariin kiinnostuen Suomen kansan nationalistisista kysymyksistä. Tutkimuksessaan hän paneutuu nationalismiin ja 1800-luvun ja 1900-luvun alun kansaa kuvaaviin peruspiirteisiin, jotka ovat olleet ehkä enemmän tai vähemmän unohdettuja ja laiminlyötyjä aikaisemmissa tutkimuksissa. Hän tuo tutkimuksessaan esille, kuinka suomalaisuutta esitettiin yleisölle suunnatuissa kansantajuisissa kuvissa, lehdissä, koulukirjoissa, näytelmissä ja novelleissa.

Tutkimuksen aihe on linkitetty nationalismiin olennaisimpiin myytteihin ja symboleihin aina arkeologisten löytöjen, etnografian keinoin dokumentoitujen perinteiden sekä folkloristiikan kautta, kielen ja harvinaisten historiallisten lähteiden avulla. Fewsterin innoittajina tutkimuksen taustalla ovat toimineet muun muassa Anthony D. Smithin, Benedict Andersonin, Eric Hobsbawmin ja David Lowenthalin ajatukset nationalismista ja menneisyyden merkityksestä nykyisyydessä.

Aikaisempi tutkimus suomalaisuudesta on Fewsterin mukaan syventynyt nationalistisen asenteen levittämisen korkeakulttuurin manifestaation kautta. Fewsterin tarkoitus onkin edeltäjistään poiketen antaa laajempi kuva näyttämällä, kuinka kansa ja nationalistinen ideologia olivat jatkuvasti hyödynnetty ja uudistettu opettajien, oppilaiden, näyttelijöiden, taiteilijoiden ja kirjailijoiden toimesta, jotka eivät koskaan saavuttaneet mainetta ja mammonaa kuten ne, jotka nationalistit olivat valinneet ”kultaisen ajan” na-

tionalistisiksi sankareiksi (s. 19). Näin ollen useimmille tutkijoille Fewsterin käyttämä lähdemateriaali on lähes tuntematonta tai koskematonta. Osasyynä tähän on, että historioitsijat ovat väheksyneet visuaalisia ja toissijaisia julkaisuja tutkiessaan ideologian ja aatteiden historiaa.

Nationalistit työskentelivät koulutuksen, estetiikan, politiikan ja kaupan aloilla levittäen sanomaansa. Näin ollen Fewster on kerännyt primäärilähteensä yleisistä julkaisuista juuri koulutuksen, estetiikan, politiikan ja kaupan osa-alueilta, usein sekoittaen julkaisuiden tarkoituksia. Aineiston valintaan on ollut kolmenlaisia perusteita. Sen on ilmentettävä muinaisuuden arvoa ja sen olisi sisällettävä myös sarja- tai vuosiluku, joita seuraamalla pystyy tutkimaan kuvastojen muutosta ja vaihtuvuutta ajassa. Kolmanneksi Fewster on edellyttänyt että lähdeaineisto on ollut suunnattua suoraan tai epäsuorasti suurelle yleisölle (s. 39).

Fewsterin tutkimus koostuu neljästä toisiaan täydentävästä osasta. Ensimmäiseksi hän tarkastelee esihistoriallisia ja ikivanhoja tulkintoja Suomen historiasta, mikä on ollut tärkeämpää jatkotutkimukselle kuin mitä aikaisemmat tutkimukset ovat osoittaneet. Toiseksi, avaa hän väitettään siitä, että useimmat kansalliset ja arkeologiset teoriat ja tulokset ovat palvelleet aikansa poliittisia keskusteluja ottaen huomioon kysymykset nationalistisesta tulevaisuudesta. Kolmanneksi, tarttuu hän teesiin löysän ja kaukaisen nationalistisen menneisyyden popularisoitumisesta, että suomalaisesta muinaisuudesta, mikä oli yksi päätoiminta Suomen kansallisessa liikkeessä. Tätä päätoimintaa edustivat esimerkiksi innostus Kalevalasta ja karelianismista. Neljänneksi Fewster nostaa kielikysymyksen ja kielelliset identiteetit (s. 21).

Derek Fewsterin väitöskirja on laaja esitys suomalaisuudesta ja sitä ilmentävistä symboleista ja myyteistä. Eritään tärkeäksi suomalaisuuden ilmentäjäksi on hän nostanut ”patalakin”, jota hän tuntuu vertaavan suomalaisuuden kuvana, ja symbolina kuin identiteetin kohottajana sekä osoittajanakin. Tutkimukseen valittu primääriaineisto tuo uutta luonnetta historian tutkimukseen ja laajan korkeakulttuurisen aineiston vuoksi se lähenee myös taiteentutkimuksen metodeja Fewsterin tuodessa esille kirjallisuuden tunnettuja nimiä aina näytelmistä maalaustaiteeseen. Fewster ei ole käyttänyt mitään yhtä metodia tai yhden koulukunnan mallia kokiessaan vaikeuksia lokeroida aiheitaan ja omia mieltymyksiään. Näin hän päätyy rakentamaan siltoa sosiaaliantropologien etnisten käsitteiden ja historioitsijoiden nationalististen aatteiden välille (s. 31). Idea on oiva ja osittain jopa toimiva, mutta turhan useasti aineiston esittely päättyy yksinkertaiseen luettelomaiseen selontekoon, josta puuttuu tarkempi tutkijan oma analyysi ja keskustelu lähteen kanssa. Lähdeaineiston monipuolisuudesta huolimatta on tutkimus keskittynyt korkeakulttuurin tuomien mielikuvien tutkimiseen ja näin ollen herääkin kysymys, miten tavallinen kansa koki suomalaisuuden ja nielivätkö he nationalistien luoman kuvan suomalaisista mukisematta? Kulttuurista esiin nostettuja suomalaisuuden ”perikuvia”, kuten Kalevalan henkilöitä ja Siibeliuksen Finlandia hymniä esiteltiin ihanteena kansalle, mutta moniko tavallisesta kansalaisesta pääsi osallistumaan teatteriesityksiin tai luki Kalevalaa tuntien sen olevan oman identiteettinsä perikuva patalakkeineen? Kansan läheisempi tarkastelutapa olisi tuonut tutkimukseen arkipäiväisempiä mielenkiintoista otetta ja särmää.

Väitöskirja on rikkaasti kuvitettu ja voisin luonnehtia Fewsterin teosta lähes kuvakirjaksi. Kuvia on paljon ja ne keventävät luku-urakkaa ja ilmentävät hyvin tekstiä, mutta myös toistuvuudellaan ja päällekkäisyydellään sotkevat kokonaiskuvaa. Kirjaan on liitetty runsaan kuvituksen lisäksi raskaat liitesivut, jotka lisäävät teoksen katalogimaisuutta, mutta ovat myös osoitus tutkimuksessa käytetyn lähteaineiston laajuudesta.

Derek Fewsterin tutkimus suomalaisuudesta ja nationalismista on mielenkiintoinen ja avaa ovia erilaiselle ja tiedekuntia yhdistävälle tutkimuksel-

le. Olisin lukijana itse toivonut enemmän tutkijan omaa pohdintaa aiheesta sekä primäärilähteaineiston kriittisempää analyysiä. Nyt teos tuntui jäävän hieman puolinaiseksi esitykseksi, joka toki herättää paljon kysymyksiä ja ideoita tulevalle tutkimukselle. Ennen kaikkea teoksesta jää mieleen patalakki, eli Kalevalasta tutun Väinämöisen päässä kuvitettu päähine. Onko se patalakki, johon voimme verrata suomalaisuuttamme ja johon voimme yhdistää kansallisen identiteettimme?

Kirjoittaja on kulttuuriperinnön tutkimuksen maisteriopiskelija Turun yliopistossa.

DEREK LINSTRUM
1923-2009

Derek Linstrum, an architect and architectural historian, was born and educated in West Yorkshire. He held appointment in West Riding County Architect's office in the period following the Second World War. In 1966 he decided to move to the academic field, and was appointed Senior Lecturer at Leeds School of Architecture (1966-71), where he received his Ph.D. in 1970, Sir Jeffry Wyatville, Architect to the King (Clarendon, Oxford 1972). In 1971, he was invited to become Radcliffe Lecturer at the Institute of Advanced Architectural Studies, University of York, where he set up the post-graduate course, later Master Course, in Architectural Conservation.

It is in this position that he first contacted ICCROM (then International Centre for Conservation) in 1972. Following this early encounter, an agreement of collaboration was signed between ICCROM and the University of York, resulting in an exchange of lecturers, as well as offering ICCROM ARC course participants the opportunity to continue for a Master degree. At ICCROM's courses, Derek lectured on the history and principles of the British conservation policies of historic buildings, as well as on the conservation of historic gardens. In his own two-storey garden house in a Leeds suburb (2, Wedgewood Grove), Derek had an impressive library in architectural history, as well as valuable collections of original architectural drawings, architectural medals (now in the RIBA Library), eighteenth-century furniture and Persian rugs.

The York course soon received international recognition, and as its director, Derek Linstrum was regularly invited abroad to lecture and to act as a consultant,

including trips to several African countries, Iran, Turkey, and India, as well as to European countries and North America, often for the British Council. After his retirement from York, he was appointed an Honorary Fellow of the Institute of Advanced Architectural Studies, as well as Hoffman Wood Professor at the University of Leeds. He was also a fellow of the Society of Antiquaries in London, the chairman of the Advisory Committee of York Minster, the founder of the Leeds Civic Trust, and chairman of the Yorkshire Committee for the European Architectural Heritage Year 1975.

Linstrum's publications include "Wyatt family" in the Catalogue of the Drawings Collection of the Royal Institute of British Architects (1974), West Yorkshire Architects and Architecture (1978) and Towers and Colonnades: the Architecture of Cuthbert Brodrick (1988), as well as numerous contributions to publications such as Sir Banister Fletcher's History of Architecture (19th edition 1987, 20th edition 1996), Concerning Buildings (1996), Encyclopaedia of Interior Design (1997), and The Victoria Memorial Hall, Calcutta (1977). He was editor of the ICOMOS journal Monumentum, published by Butterworths from 1982 to 1985, as well as one of the joint editors of the Butterworth-Heinemann Conservation and Museology series. As architectural correspondent, he wrote regularly to the Yorkshire Post, as well as contributing to many journals in Britain and abroad.

Jukka Jokilehto

TIETEELLISTEN KOMITEOIDEN ÄÄNESTÄVIEN JÄSENTEN PAIKAT HAUSSA

Suomen ICOMOS etsii edustajia ICOMOSin tieteellisiin komiteoihin. Egerin-Xianin periaatteiden mukaan kansallisen komitean edustajan mandaatti kestää kerrallaan kolme vuotta. Kolmivuotiskausia voi edustajalla olla peräkkäin enintään kolme. Kolmivuotiskauden vaihtuessa ovat seuraavien komiteoiden edustajan paikat nyt haussa:

- arkeologiakomitea ICAHM
- kansanarkkitehtuurikomitea CIAV
- kaupungit CIVVIH
- kulttuurireitit CIIC
- talous ISCEC
- maa-ainesrakenteet ISCEAH
- linnoituslaitteet ICOFort
- esittely ja tulkinta ICIP
- yhteinen kulttuuriperintö SBH
- laki- ja talouskomitea ICLAFI
- kivikomitea ISCS
- rakennetekniikka ISCARSAH
- riskivalmius ICORP
- vedenalainen kulttuuriperintö ICUCH
- aineeton kulttuuriperintö ICICH
- puukomitea IIWC

Monilla kansainvälisillä komiteoilla on omat kotisivut www.icomos.org -sivujen yhteydessä.

Kerro, jos olet kiinnostunut osallistumaan näiden komiteoiden asioiden edistämiseen kansainvälisellä kentällä ja kotimaan toiminnassa, ja jätä vapaamuotoinen hakemuksesi tehtävään 31.12.2009 mennessä. Postiosoite on ICOMOSin Suomen osasto r.y. Tieteiden talo, Kirkkokatu 6, 00170 Helsinki, ja sähköpostiosoite sihteeri@icomos.fi.

ICOMOSin Suomen osasto r.y.

Tieteiden talo, Kirkkokatu 6
00170 Helsinki

PUHEENJOHTAJA

KIRSTI KOVANEN

Etelä-Savon ympäristökeskus
Jääkärintie 14, 50100 Mikkeli
p. 0204904581, 0400-833065
kirsti.kovanen@ymparisto.fi

HALLITUS

VARAPUHEENJOHTAJA SATU-KAARINA VIRTALA

Ympäristöministeriö / ALO
Kasarmikatu 25, Helsinki
PL 35, 00023 Valtioneuvosto
p. 0204907158, 0400-143970
satu-kaarina.virtala@ymparisto.fi

RIIKKA HEISKANEN

Oulunkyläntie 21,
00600 Helsinki
p. 050-4655891
riikka.heiskanen@hmk.com

MAUNU HÄYRYNEN

Ståhlbergintie 6 F 61
00570 Helsinki
p. 040-5329639
mauhay@utu.fi

PANU KAILA

Liisankatu 16 P
00170 Helsinki
p. 040-538 9387
panu.f01@kaila.net

RIITTA NISKANEN

Maisterinkatu 4,
15100 Lahti
p. 0400-433255
riitta.niskanen@koti.fimnet.fi

JUHANI PENTINMIKKO

Gustav Pauligin katu 8 B 31
00990 Helsinki
p. 0400-459496
juhani.penttimikko@
penttimikko.fi

ULLA RAHOLA

Arkkitehti toimisto Ulla Rahola
Karlax, Vartiosaari,
00830 Helsinki
p. 09-6926043
ulla.rahola@kolumbus.fi

LAURA TUOMINEN

MV / RHO
PL 169,
00511 Helsinki
p. työ 09-40509477
laura.tuominen@nba.fi

SIHTEERI

MINNA PESU

p. 040 7718448
sihteeri@icomos.fi

TIETEELLISET KOMITEAT

FOTOGRAMMETRIAKOMITEA

MINNA LÖNNQVIST

11 Glynderwen Crescent
SA2 8EH, Swansea, UK
mlonnqvi@mappi.helsinki.fi

ILMASTONMUUTOS-

YHTEYSHENKILÖ

SEIJA LINNANMÄKI

MV / RHO
PL 169, 00511 Helsinki
p. 09-40509445, 0500-170757
seija.linnanmaki@nba.fi

KANSANARKKITEHTUURI-

KOMITEA

MARKKU MATTILA

Töölönkatu 52 A 18,
00250 Helsinki
p. 045-6780994
markku.mattila@tkk.fi

KAUPUNKIKOMITEA

LEENA MAKONEN

Helsingin kaup.suunnitteluvirasto
Kansakoulukatu 3
PL 2100, 00099 Helsingin kaupunki
p. työ 09-31037262
leena.makonen@hel.fi

KIVIKOMITEA

KATI WINTERHALTER

Arkkitehti toimisto OKULUS Oy
Vanha Saunalahdentie 20
02330 Espoo
p. 09-4553554, 040-7185831
kati.winterhalter@okulus.fi

KONSERVOINNIN JA

RESTAUROINNIN TEORIA JA

FILOSOFIA

HENRIK LILIUS

Vironkatu 9 A 43, 00170 Helsinki
henrik.lilius@kolumbus.fi

KOULUTUSKOMITEA

OLLIPAAVO KOPONEN

Kidetie 4, 02460 Kantvik
p. 041-5471602
koponen.opa@kolumbus.fi

TALOUDENHOITAJA

TIMO HATTINEN

ICOMOSin Suomen osasto r.y.
c/o Tieteiden talo
Kirkkokatu 6
00170 Helsinki

KULTTUURIMAISEMAT

MONA SCHALIN

Salonen ja Schalin Arkkitehdit Oy
Olympiastadion, Eteläkaarre A-prs
00250 Helsinki
p. 040-5329558
mona.schalin@welho.com

KULTTUURITURISMI

ESA OLLIKAINEN

Kettulanlahdentie 48,
70400 Kuopio
p. 040-7703779
esa.ollikainen@dnainternet.net

LAKI- JA TALOUSKOMITEA

SATU-KAARINA VIRTALA

Yhteystiedot, ks. hallitus

RAKENNETEKNIKKAKOMITEA

KARI AVELLAN

Konsultointi KAREG Oy
Töölöntorinkatu 11 B,
00260 Helsinki
p. 09-493411, 0500-700512
kari.avelan@kareg.com

RISKIVALMIUS

MINNA PERAHUHTA

YM / ALO

PL 35, 00023 Valtioneuvosto
p. 0204907148, 050-5726354
minna.perahuhta@ymparisto.fi

1900-LUVUN ARKKITEHTUURI

RIITTA SALASTIE

riitta.salastie@hel.fi

Port Payé
Finlande
112925
Itella Oyj

ECONOMY

